

о. М. Войнар, ЧСВВ.

ВАСИЛІЯНИ В УКРАЇНСЬКІМ НАРОДІ

• СЛОВО ДОБРОГО ПАСТИРЯ •

Ч. 83/50.

Ню Йорк, 15 червня 1950.

Книжечка о. Мелетія Войнара ЧСВВ під заголовком: “Василіяни в українському народі” може бути друкована.

о. М. М. МАРКІВ, ЧСВВ, в. р.
Протоігумен

**
*

Ч. 1200/50-М.

Філадельфія, 22 червня 1950.

На письмо з дня 17. ц. м. мило мені уділити апробату на Ваше Слово Доброго Пастиря п. заг.: “Василіяни в українському народі.”

† КОНСТАНТИН, в. р.
Єпископ

Обкладинка роботи С. Гординського

ВАСИЛІЯНИ В УКРАЇНСЬКІМ НАРОДІ

**
*

Написав
о. Мелетій Войнар ЧСВВ

**
*

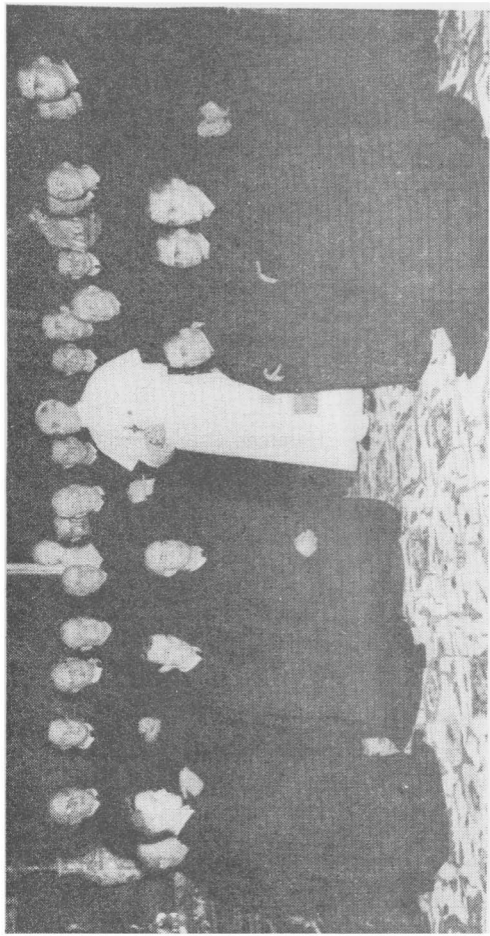
diasporiana.org.ua

“СЛОВО ДОБРОГО ПАСТИРЯ”
Видавництво О.О. Василян
Нью Йорк

Рік 1.

Ч. 7-8.

Липень-серпень 1950

Генеральний Заряд Василіянського Чина з монахами монастиря О.О. Василіян у Римі на особливій авдієнції у Святішого Отця Папи Пія XII. дня 5-го грудня 1949-го року.

ЧЕРНЕЧИЙ СТАН

Багато юних душ, може й гарно та по християнськи вихованих, що вступають на шлях свого життя, інколи не зовсім ознайомлені зо станом окремого змагання до християнської досконалости, яка є вицвітом християнського життя. Нераз і батьки, які гарно виховали своїх дітей, не вміють вказати їм вищого ідеалу християнського життя, що ним по своїй установі є монаший стан. Одним і другим має послужити оця книжечка.

Що це монаший стан?

Справді, Христос до всіх сказав: “Будьте досконалі, як досконалий Отець ваш небесний,” (Мт. 5, 48), і цими словами наложив загальний обов'язок усім християнам змагати до християнської досконалости.

Та Христос вказав іще на окремі засоби змагання до християнської досконалости — подав свої євангельські ради, в першу чергу, дотримання добровільного вбожества, чистоти й послуху і тим поставив фундамент під окремий стан змагання до християнської досконалости, який згодом витворився у Христовій Церкві, цебто—стан монаший, чернечий.

Цей окремий стан змагання до християнської досконалости в бігу історії Христової Церкви прибирав іще різні додаткові форми і в цей спосіб повстали різні монашій чини, різні ченці, як—Василіяни, Бенедиктини, Франціскани, Редемптористи, Студити та інші. Не будемо тут брати під увагу усіх тих форм змагання до християнської досконалости, але, для наміченої ціли, приглянемося тільки одній такій формі окремого змагання до християнської досконалости, одному монашому чинові, що є для нашої Церкви й народу такий дуже дорогий, бо рідний, традиційний, злучений з цілою історією нашої Церкви й народу. Цею формою окремого змагання до християнської досконалости є Василіянський Чин, знаний загально під назвою “Отці Василіяни.” Ми так часто зустрічаємось з Отцями Василіянами, чуємо їхні проповіді, беремо участь у місіях, що їх вони дають, чули ми нераз про їхні школи, але може й не знаємо докладно хто вони, яка їх історія, яка їх роля в нашій Церкві. Ось, чому пишемо ці рядки про Василіянський Чин, чому даємо вам в руки оцю книжечку.

Божі покликання

Це тайна Божого Провидіння, що Господь Бог одного кличе до окремої своєї служби, а іншого ні; тому Боже покликання це Божий дар, Божа ласка. З нашої сторони важне тільки—пізнати Божий поклик і піти за ним.

Христос кликав юнака, щоб ішов за ним, але він завагався “бо мав маєтки великі,” (Мт. 19, 22). В подібних обставинах покликав Матея, а “той устав і пішов за ним,” (Мт. 9, 9).

Хвиля Божого поклику теж невідома, таємна, а то й несподівана. Святого Павла Христос покликав у хвилині, коли він “переслідував Церкву Божу,” (Галат. 1, 13), а св. Августина, коли він вже так пізнав марноту світа, що з досвідним переконанням міг опісля сказати: “Неспокійне наше серце, поки не спочине в Тобі, Боже.” Через нагірну проповідь Христос відкрив ширини ідеалу християнської досконалости: “Блаженні вбогі духом, бо їх є царство небесне,” (Мт. 5, 6); “Блаженні чисті серцем, бо вони Бога побачать,” (Мт. 5, 8). Ті рядки стали тайною мільонів великих душ, що пішли за покликом Божим.

Початки монашества на Сході

Початки монашества дуже ранні в історії Христової Церкви. Поклик Христовий зрозуміли і за ним пішли не тільки апостоли, що “покинули все і пішли за Ним” (Мт. 19, 27), але ідеал нагірної проповіді захоплював собою завсіди шляхетні душі, як тільки вони пізнали науку Христову.

Перші християни в Єрусалимі під впливом науки Христової “продавали маєтки та добра і ділили їх усім, як кому чого треба було,” (Д.А. 2, 45). Вони змагали до установи одної організації, “А всі віруючі

були вкупі й мали все спільне,” (Д.А. 2, 44). Однак, ця установа основана на ентузіязмі, не тривала довго, хоч завдяки євангелистові Луці стала на завсіди зразком монашої спільноти. Її засаду перебрала окрема група—помочі вбогим сиротам і вдовам, (Д.А. 6, 1). Інші Церкви не мають такого вияву.

Та найранішою, весняною квіткою, що зацвіла під подихом євангельських рад Христових, це чисті дівиці. Про них вже згадують Діяння Апостольські “Він (Пилип) мав чотири дочки дівиці, що пророкували,” (Д.А. 21, 9).

З третього століття відомі дівиці-мучениці св. Кикилія († 222), св. Агата († 251), св. Агнета († 304). У тому ж столітті появляється вже окремий чин дівиць, у який приймав їх з благословенням місцевий єпископ, а дана християнська громада забезпечувала їм удержання. Вони складали приречення повної повздержности. Синод в Ельвірі 306 р. говорить про урядовий пакт, яким звязувалися дівиці, цебто—про обіт чистоти. З четвертим століттям появляється вже літургійна консекрація дівиць.

Однак, не бракувало і мужів від початку Христової Церкви, що змагали до совершенішого життя; про них теж вже згадують Діяння Апостольські 4, 36, а св. Климент Александрійський називає їх аскетами.

Перші аскети не змагали до того, щоб відходити на самоту, ані групувати біля себе інших, хоч відчували потребу деякого віддалення від нормального життя.

З третим століттям вони творять у Церкві окремих стан, відділений від звичайного життя. Спочатку живуть на однині, переважно на пустині. Це пустинне життя мало для багатьох цілком випадкову причину—утечу перед переслідуваннями, як це було в половині 3-го століття за переслідування Декія, 250 р. З того часу відомі найславніші ось такі аскети-пустинники: перший Павло Тивейський, що про нього довідуємося з життя св. Антонія, яке написав св. Атанасій патріарх Александрійський. Його бачив св. Антоній під пальмою, в печері близько джерела. Пальмові овочі були його поживою, а листя одіжжю. Там він скрився перед переслідуванням. Другий св. Антоній єгипетський (251-356), який прожив 105 років, віддаючись від 20-го року життя аскезі. Коло нього зібрались багато інших і створили монастир коло Александрії, де збирались в суботи й неділі на молитву й науку. Загально відомий теж пустинник Макарій і Паламон учитель св. Пахомія.

Спочатком четвертого століття (315 р.), з'являється цілком нова на тодішні часи організація—перша спроба кеновії,—цебто, спільного монашого життя, яку впроваджує св. Пахомій. Св. Пахомій спочатку жив також самотником, з учителем Паламоном в Шенесіті. Потім, відійшов у околиці Табеннісі в Єгипті і там оснував монастир, де пустинники могли вже разом жити в одній обителі. Цей монастир скоро залюднився, тому св. Пахомій зложив по-

дібний монастир в Пебу, а потім і в інших місцевостях, так, що при кінці 4-го століття було таких монастирів аж 9, в тому два жіночі в Табеннісі і Тесміні. В цих кількох монастирях жило дуже велике число пустинників, до кількох тисяч. Кожний такий монастир складався з багатьох домів разом обведених спільним тином. Монахи провадили там по суті далі пустинне життя, а устрій був більше вояцький, як родинний. В такому великому числі монахів воно й не могло бути інакше. Всіми монастирями керував св. Пахомій.

В році 346 помер св. Пахомій від пошести, що вибухла в Пебу. Цей монастир був центральний, де перебував головний Авва і генеральний економ. Свого наслідника назначив сам св. Пахомій—монаха Петроніуса, який, однак, по двох місяцях теж помер, назначуючи своїм наслідником монаха Горсіїсі. За нього прийшло до розділу між Пахомієвими монастирями. Деякі монастирі, як напр. Атрипський, відділились і створили свою організацію.

Однак діло, якому дав почин св. Пахомій, не загинуло. З Єгипту перейшло Пахомієве правило до Абіссинії, де ще й досі є монастирі, що хваляться походженням від Пахомія.

Так само це правило перейшло й поза море. Підчас свого побуту в Римі св. Атанасій розповів про нього папі Юлієві I. В році 404-ім св. Єронім переклав Пахомієве правило на латинську мову і ознайомив з ним латинський світ. Так само єгипет-

ський монахізм скоро поширився і на Сирію, куди правило Пахомієве переніс св. Ілярій.

Св. Василій Великий (329-379)

Св. Василій походив із родини, якої члени майже всі Святі. Батько св. Василя, який також називався Василій—святий, мама Емілія—свята, старша сестра Макрина—свята, молодший брат Григорій Ніссійський—святий, і наймолодший брат Петро—святий.

Родився св. Василій в Кесарії Кападокійській у Малій Азії 329 р. Виховання дістав християнське, в першу чергу від своєї бабуні Макрини, яка у своїй молодості терпіла переслідування за віру разом із батьками. Батько професор красномовства, дав синові підстави до загальної освіти, яку св. Василій доповнив опісля своїми студіями в Царгороді і в Атенах (355 р.). Вернувши додому, по тодішньому звичаю високих родин, щойно тоді охрестився, 357 року, і, незабаром, під впливом сестри Макрини виїхав на схід із заміром оглянути вицвіт християнського життя пустинників-монахів. Відвідав він Єгипет, Палестину, Сирію і Месопотамію, де саме, як ми вище згадали, розвивалось монаше життя головно за правилом Пахомія (в р. 357-8)

Свої вражіння з тієї подорожі св. Василій накреслив опісля коротко в одному зо

своїх листів (Лист 223), де він каже: “Знайшов я багатьох в Александрії, як і по цілому Єгипті, в Палестині, Келесирії і Месопотамії, що подивляв я їх повздержність в їді, терпеливе перенесення труду в праці, витривалість на молитві; як вони перемагали сон і не дались зламати ніякій природній слабості; як вони з піднесенням духа перебували в голоді і спразі, в холоді і легким одінні, не дбаючи про тіло і не журячись за нього, але так, якби в чужому тілі жили,—чим дійсно показували, що то значить на цьому світі—бути тільки подорожнім, а мати батьківщину в небі.” Не диво, що після свого повороту з тієї подорожі до Кападокії і сам св. Василій, захоплений ідеалом монашого життя, покидає світську кар’єру і віддається аскезі.

Перший Василянський монастир

В родинних добрах св. Василя в Понті, над рікою Іріс, була місцевість Анезос, де колись, на старості літ, жила бабуня св. Василя і де сам св. Василій перебував до 7 року. Було це місце відлюдне та повне чару і краси природи. Туди пішов св. Василій з кількома своїми приятелями, щоб віддатися на Службу Богові; туди він, описом чудової природи, заманював і свого по студіях приятеля—св. Григорія Назіанзенського. Був це перший Василянський монастир. У новому листі до св. Григорія, св. Василій описує їхній спосіб життя у цім монастирі, даючи нарис будучих

своїх правил. Це життя, це щось надземного: “Чи є що кращого на землі, пише св. Василій, як наслідувати ангельські хори і зараз, як тільки зорі погаснуть, вставати на молитву, щоб гимнами і піснями Творця вітати; а опісля, коли сонце піднесеться, воно застає нас при праці, якій всюди товаришить молитва, а гимнами працю заправляти, як сіллю.”

“До того треба місця такого, як ось це наше, віддаленого від гамору людей, щоб ніхто з посторонніх не переривав нам духовних вправ.”

Далі подає головні вимоги монашого життя:

1) Провадити життя духовне, то значить: “вступати у сліди Того, хто є Провідником спасення, який сказав: “Хто хоче за мною іти, хай відречеться себе самого, візьме свій хрест і йде слідом за мною.”

2) “До того треба мати зрівноважений і спокійний ум. Бо, як око постійно розсіяне, яким повертаємо раз на ліво, то на право, то вгору, то знов у долину, не може ясно і докладно схопити даного предмету, бо на нього треба вплявити зір, щоб був проникливий,—так і людський ум—зайнятий тисячами земських журб, не може ясно пізнати правди.”

3) “Та найкраща дорога до пізнання наших обовязків (супроти Бога), це — розважання Богом натхненого Письма. В ньому знайдемо заповіді, що нам робити, і життєписи святих мужів, що, немов живі

образи богоугодного життя, потягають нас до наслідування добрих діл.”

4) “За читанням-розважанням наступає молитва (спільна). Вона робить нашу душу сприятливою до живішої і сильнішої любови Бога.”

5) У старанні про тіло: “Відповідно до покійного й низького почування, нехай очі будуть сумні й спущені вділ, поведення не вишукане, волосся не чесане, одяг брудний... на їдженя нехай буде призначена тільки одна година, і то з перервами, так, що з двадцять чотирьох годин дня і ночі заледви одну посвятити для старання про тіло, а всі інші години аскет переведе на вправах духа;... сон легкий,... що для інших ранок, це для змагунів побожности—північ.”

Правило св. Василя

Цей лист до Григорія був, наче коротким змістом-нарисом правил св. Василя, які він почав тепер для монахів укладати, а які пізніше, він, св. Василій, як монах чи як священник, а й уже єпископом, буде їх, ці правила, удосконалювати. Ці правила уложені у формі питань і відповідей. Монахи питали, як поступати в ріжних випадках життя, а св. Василій відповідав наукою зачерпненою з св. Письма. Ціле св. Письмо знав він майже напам'ять, бо часто наводить його з пам'яті. Тим і відзначається правило св. Василя, що воно є докладним відзеркаленням євангельської науки про досконалість.

Для св. Василя зразком-ідеалом монашого життя була перша громада християн описана в Діяннях Апостольських, в яких було одне серце і одна душа." Все в них було спільне. Це був комунізм, але опертий тільки на любові. Це для Василя зразок монашої, досконалої спільноти. І в його монастирях теж має бути все спільне. Всі монахи в монастирі під одним дахом, не, як попередньо ми бачили, кожний собі окремо. У них спільний стіл, спільна молитва, спільна праця, спільні всі речі. Св. Василій вище ставить спільне життя над життя анахоретів-пустинників. "Життя пустинне часто має тільки одну мету, — заспокоєння своїх потреб, що виразно противиться законові любові, що його зберігав апостол: "Не шукаючи, що мені корисне, але, що багатьом, щоб вони спаслися."

"Як тішитися з прославленим, співчутти з терплячим, коли по недостатчі єдності ніхто не може так, як треба пізнати положення ближнього?"

"І кому будемо ноги умивати? Кому будемо служити? Коли живеш сам один, то як зможеш бути останнім?"

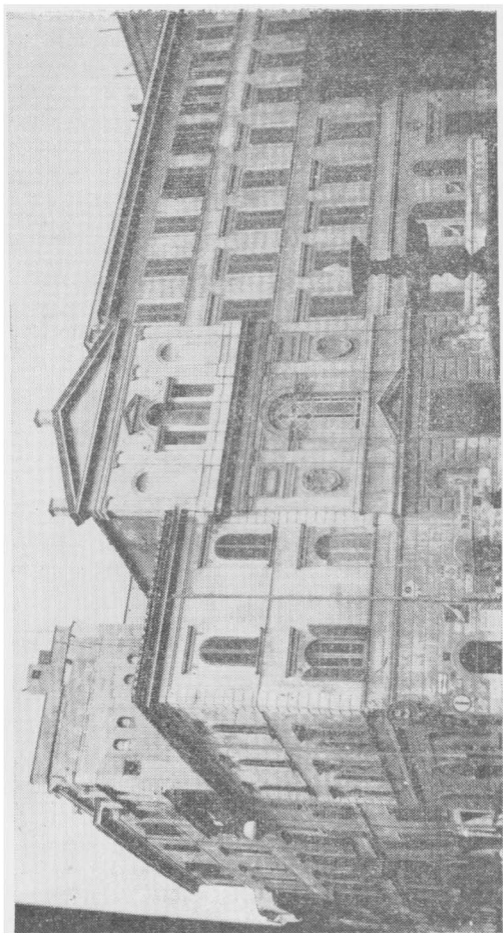
Монастир у правилі св. Василя це одна родина, це наче нагорода за зречення права до природної родини. Настоятель, це духовний батько, якому найперше—поручений духовний провід своїх монахів. Тому, монастир мусить мати таке число монахів, щоб їх настоятель сам особисто міг духовно провадити. Це в противенстві до мана-

стирів Пахомієвих, де в 9-ьох монастирях було кілька тисяч монахів, і де був неможливий духовний провід зо сторони настоятелів. Св. Василій вносить у монастир дух родинний, а характеристичною рисою його монахів—це взаїмна любов.

Порядок монаший виповняє молитва, на яку збираються 6 разів на день і опівночі; молитва товаришить і праці монахів. Крім цього є й читання св. Письма,—це зародок культури у Василієвих монастирях. Покута уміркована, тому це правило лагідне. В монастирях є й священники, а не тільки робітники, (священничий чин).

Монах у св. Василя не сам для себе, він і для ближніх. Василієві монастирі мають проміювати і назовні. Ці напрямні находимо у правилі, як і в прикладі св. Василя. Св. Василій ставить за засаду, щоб монахи старалися робити добро для ближніх, тому коло монастирів ставить він гостинниці для обслуги подорожніх (суспільна діяльність). Це на тодішні часи, коли подорожі були дуже трудні, було дуже добродійне заведення. Так само ставить заведення для убогих і хворих, яких монахи мали обслуговувати. Рівнож, біля монастирів закладає сиротинці.

Вкінці, заводить щось нового, чого не знав навіть тодішній культурний, римський світ, цебто—при монастирях закладає школи для молоді, щось як сьгоднішні інтернати, окремі для хлопців, а окремі для дівчат. У них молодь під доглядом монахів має дістати культурне і наскрізь християн-

Манастир О.О. Василян у Римі,
де міститься осідок Генеральної Курії Чина, і церква св. Сергія і Вакха.

ське виховання. А монахи мають робити це навіть не в намірі, щоб усі хлопці ставали зараз монахами. Однак, коли дитина почує поклик Божий і схоче за ним піти, то треба її приймати та щойно по відбутій пробі щодо стійності її волі й у віці, “коли розум розвинеться і стане критично дивитися на світ,” можна буде допустити її до складення обіту чистоти. На свідка обіту треба покликати місцевого єпископа.

Правило св. Василя надало новий напрям монашому життю. З св. Василієм починається нова доба у розвою монашого устрою, тому, що св. Василій впроваджує дещо такого, чого досі в Церкві не було:

1. Досі монахи знали одну форму життя досконалішого, цебто—вони перебували на пустині, жили самотно, навіть, коли тисячами зібрані в одній загороді, кожний із них змагав до досконалости своєю дорогою, своїми практиками, у сутті речі провадив пустинне життя. Святий Василій збирає монахів у монастирі до спільного життя, де вони творять одну родину і де всі спільно такими самими практиками змагають до досконалости під проводом спільного настоятеля. Настоятель має бути правилом їх життя і виразником монашої єдності.

2. Монахи не мають утікати на далеку пустиню. Вони, справді, мають мати монастир на віддаленому й відлюдному місці, далеко від гамору людей, але при містах, де вони проміювали б своїм добрим впливом і попри свої монаші обовязки мог-

ли б віддаватися їй суспільній праці. Тому, їх засобом і окрасою має бути також належна освіта.

3. Правило св. Василя відзначається ще наскрізь второпними приписами. Такий глибокий, але й практичний ум св. Василя не міг інакше приписати. Монах, це муж покути, але для нього покута, це тільки те, що для атлета тілесні вправи. Покута, це тільки засіб, щоб тіло тримати підпорядковане духові. Отже, всяка пересада у тому випадку була б проти второпности. Тому, св. Василій накладає настоятелеві обов'язок, щоб він чував над тим, щоб монахи не переступали у покуті меж второпности.

4. Вкінці, правило св. Василя зачерпнене безпосередньо зі св. Євангелії дає нам повний образ, який можна пристосувати до всіх обставин, в кожному часі, в кожній добі і періоді людського життя. Тому то правило св. Василя стало зразком і підставою монашого устрою так на Сході, найперше—в церквах залежних від Візантії, як рівно ж, через свій вплив на правило св. Венедикта, і в латинській Церкві.

Розвій монастирів св. Василя

Ще за життя св. Василя повстало багато його монастирів у Понті і Кападокії та в інших провінціях Малої Азії. Багато з них заснував сам св. Василій. Руфін з Аквілеї, який жив у часах св. Василя і прийшов з Італії, щоб оглянути монаше життя на Сході 372 р., так свідчить про Василя:

“В Понті Василій почав проходити села й міста, підносити упавшого духа цього народу та словом і проповіддю запалювати тих, які не жили надією budouчого життя, будити їх з великого занедбання; наклонював їх, щоб відкинули старання про марні й світові речі та щоб, пізнавши себе, закладали спільні монастирі. А там учив їх псалмів, гимнів і молитов; учив їх опікуватися хворими, порядкувати їх житла, достарчати їм потрібної поживи, давати духовний провід дівицям, наклонювати всіх до чистого й невишного життя. В цей спосіб (Василій), вкоротці, змінив обличчя цілої провінції так, немов на сухій і занедбаній ниві удався багатий збір і рясна винниця.”

В одному зі своїх правил св. Василій висловлює бажання, щоб усі монастирі мали один головний заряд, і щоб так злучені між собою “звязком мира й єдності духа” творили одне згромадження, один чин.

Поки жив св. Василій, то тим “звязком мира” поміж своїми монастирями був він сам, як їхній фундатор чи як священник (від 364-го р.) відданий до услуг свого єпископа Євсевія в Кесарії, чи, опісля, як єпископ, вибраний на цей же самий престіл, 370-го року.

Вже як єпископ Кесарії Кападокійської св. Василій буде поза Кесарією наче друге місто, що його називали Василіядою, а в ньому величаву церкву та монастир для монахів. Ці забудовання мали віддати ве-

ликі услуги для Кесарійської Церкви. Там подорожні мали знайти відпочинок, потребуючі поміч, хворі обслугову. Туди часто заходив сам св. Василій і разом із монахами, що їм це все було віддане до обслуги, давав гарний приклад християнської любови.

Зі своїми монахами св. Василій остає постійно в зв'язках. Коли 376 р. Аріяни—єретики, які не признавали божества Ісуса Христа, збурили монахам Беренський монастир, тоді св. Василій спішить їм із поміччю і потішає їх листом; так само іншим листом потішає й інших монахів, що їх Аріяни потурбували. А до кінця життя († 379) св. Василій удосконалює свої аскетичні твори, а найперше “Ширші і Коротші Правила,” які мали стати на завсіди правилом і зразком монашого життя прийдешнім поколінням, аж до сьогодні.

Поширення Василієвого правила

Розвій монашого життя за зразком, який подав св. Василій, не скінчився тільки на монастирях, які сам св. Василій оснував, і тільки в кількох провінціях Малої Азії,—це був тільки скромний початок. Правдивий розвій цього життя йде впарі з прийняттям і поширенням Василієвого правила. Ми вже вище згадали, що правило св. Василія стало фундаментом для розвою монашого устрою на Сході і на Заході. Воно стало відоме цілому християнському світові по перше—через Вселенські Собори, з

яких деякі виразно на нього покликуються, як наприклад: Вселенський Собор VII, Нікейський II (787 р.) в 20-ім каноні. Та найбільше зробив його відомим Цісар Юстиніян, який у своєму державному законодавстві до впорядкування монашого права взяв за підставу якраз правило св. Василія.

На Заході в латинській Церкві правило св. Василія було скоро відоме, але мало тільки посередній вплив на розвій тамошнього монашого устрою. Вже Руфін з Аквілеї, вернувшись зі Сходу до Італії 397-го року, переклав його на латинську мову, так, що воно було відоме на заході ще перед св. Венедиктом. Св. Венедикт основник монашого життя на Заході, який заложив славний монастир Монте Кассіно в Італії, знав також правило св. Василія і ним він послуговувався при укладі свого правила. Що більше, тим, які не розуміли б його правила, св. Венедикт виразно поручає шукати пояснення у правилі св. Василія.

В п'ятому столітті правило св. Василія пристосовано в славних єрусалимських лаврах, в Лаврі св. Євтимія, Савви і Теодора. З Палестини перейшло воно і до других південних країн.

Однак, правило св. Василія знайшло своє властиве і повне примінення на Сході, в Церквах, що прийняли Візантійський обряд. З Малої Азії воно безпосередньо дісталось до Царгороду і там прийнялось у монастирях, які саме з часів св. Василія

беруть свій початок. Через Царгород на протязі століть воно дістається до всіх інших Східних Церков, які були церковно звязані з Царгородом. Ті Церкви в Східній Європі слідуєчі: грецька, болгарська, українсько-білоруська, російська, румунська, сербська, грузинська; в Сирії і Єгипті частина вірних, що зуться Мелхіти; в Південній Італії і Албанії т.зв. Італьяно-греки. До цих всіх Церков, через Царгород, разом із іншим устроєм церковним перейшло і монаше правило св. Василя. Справді, вже в самому Царгороді деякі патріярхи, як напр. св. Іван Золотоустий, патр. Іван Постник, патр. Нікифор, патр. Фотій, а також ігумени царгородських монастирів, як св. Теодор Студит, св. Нікон, св. Атанасій, поширили і в дечому точніше означили правило св. Василя, але це останнє остало на завсіди основою монашого устрою, так, що не без підстави говориться, що східний (візантійський) монах—це Василяннин.

Правило св. Василя значно доповнив і пристосував його до обставин свого часу св. Теодор Студит, архимандрит монастиря Студіон, близько Царгороду. Цей монастир фундував консуль Студіос, римського походження, в році 463. Св. Теодор на основі правила св. Василя уложив для згаданого монастиря свій “Типікон,” цебто, дав точні приписи, який щоденний порядок мають монахи берегти, як відправляти богослуження, як постити, як вибирати собі настоятеля, які мають бути покути, які ка-

ри на тих, що не придержуються правила, і т. д. Бо на Сході кожний монастир має окремиї, для себе, того рода "Типікон" або устав. Василієве правило це загальні засади, а їх точне пристосування, означення цілого монашого устрою дає "Типікон" або устав. Але такі "Типікони," уложені славнішими законодавцями, були звичайно безпосереднім зразком, за яким інші монастирі укладали свої "Типікони." Таким саме зразком для інших став і "Типікон" студитський св. Теодора. Цей святий монах своєю ревністю, енергією, святістю життя, добрим впливом і уложенням згаданого типікона багато спричинився до піднесення ослабленої монашої ревности та доброго устрою і порядку перш за все в своїому студитському монастирі, а через свій вплив і в інших монастирях. Він став дійсно реформатором-відновителем і другим Отцем, як його називають, монашого життя. Він жив у часах іконоборства, терпів за почитання св. Образів, був навіть прогнаний до Смирни 815 р., звідкіля вернувся 820 р. і незабаром, 826 р., помер. Його "Типікон" для студитського монастиря в дечім пізніше змінив царгородський патріарх Алексій.

В Русі-Україні засяло сонце

В р. 988 св. Володимир Великий київський князь прийняв Христову віру і охрестився сам у Корсуні, а потім казав охрестити у Дніпрі народ своїх земель. В Укра-

їні засяло тоді сонце Божої ласки й правди. Під благодатним промінням того сонця виростають квіти християнського життя—ченці-монахи.

Син св. Володимира Ярослав Мудрий, попри широку свою діяльність на культурно-церковному полі, також закладає монастирі. Наприклад, у 1037 р. він заклав у Києві мужеський монастир св. Юрія і жіночий св. Ірини. Це були перші, т. зв. княжі монастирі, яких пізніше буде багато в Україні, у відріжненні до монастирів самостійних, єпископських та патріярших. Кожен з князів старатиметься мати у своїх добрах монастир, як осередок побожності і культури, як це нижче скажемо.

Мати руських монастирів

З роком 1051 вяжеться перша вістка про найславніший монастир в Україні, — про Печерську Лавру в Києві. До печер на березі Дніпра заходив частенько молитись на самоті священик Іларіон, що був, правдоподібно, капеляном князя Ярослава Мудрого. Саме у згаданім 1051 р. покликано його на першого київського українського митрополита; а його місце у печерах зайняв монах Антоній Печерський. Св. Антоній походив з Любча. Замолоду, однак, він пішов до Греції на гору Атос, де був великий монастир св. Атанасія.

Заправившись там до монашого життя, вернувся Антоній в Україну, а що життя у княжих монастирях йому не сподобало-

ся, то пішов до печер над Дніпром у Києві і там провадив пустинне життя. Біля нього зібрались інші монахи, як Теодосій, Нікон, Варлаам, які жили в поблизьких печерах. Це був зародок майбутнього Печерського монастиря у Києві, а пізніше—Печерської Лаври. Цих около 12 перших братів вели напів спільне життя під проводом св. Антонія. Але він навіть у тій громаді затужив за самітним, пустинним життям. Випросив у князя гору на печери для монахів, поставив їм на своє місце настоятеля Варлаама, а сам пішов собі в нову самітну печеру. Але й Варлаам не довго настоятелював, бо князь Ізяслав, заложивши новий, княжий монастир св. Димитрія в Києві, забрав його туди на настоятеля.

Тоді у печерах монахи вибрали собі на настоятеля св. Теодосія (1054 р.). Тимчасом, св. Антоній покинув узагалі печери й утікаючи перед Ізяславом, пішов до Чернигова і там заложив монастир “на Болдині.”

Досі у печерах монахи вели по сутті пустинне життя. Однак, з вибором св. Теодосія на настоятеля починається там новий устрій монашого життя. Бо св. Теодосій запровадив правило св. Василя, так, як воно було пристосоване в Царгороді в монастирі Студіон, цебто—доповнене типіконом-уставом св. Теодора Студита. Цей устав дістав св. Теодосій від монаха Михайла, який приїхав ув Україну з митрополитом Юрієм в р. 1072 і привіз цей устав, але вже по перерібці патріярха Алексія.

А й св. Теодосій Печерський з бігом часу змінив у дечому прийнятий устав св. Теодора, пристосовуючи його до обставин монашого життя в Україні, так, що повстав у дійсності новий устав монашого життя, питомий, український, під назвою: “Устав св. Теодосія П.” В цей спосіб, св. Теодосій Печер. став основником спершу Печерського монастиря, а там і цілого монашого життя—його устрою в Україні по правилу св. Василія. Бо устав св. Теодосія приймали пізніше інші монастирі, та й загалом—Печерський монастир став осередком і зразком монашого життя в Україні в наступних віках так, що цей монастир дістав у історії почесну назву: “Мати руських монастирів,” був бо він початком і осередком так українських, як і білоруських та московських монастирів.

Розвій українських монастирів

Найбільше квітуча доба українських монастирів, це доба в історії України т. з. домонгольська, цебто XI, XII і XIII століття. Це час панування наших українських князів, найсвітліша доба в українській історії і в історії нашої Церкви, бо для нашої Церкви це доба “українського християнства,” коли ще не було ні “візантійського православія,” ні “ренесансу—Унії.”

Кожен із князів хотів мати на своїх землях осередок побожності і культури та хотів лишити по собі пам'ятку—монастир.

Що більше — до тих монастирів вступа-

ли члени княжих родів, а навіть, на старість, самі князі. Так напр. вже з року 1086 є перша вістка про княжну-монахиню. А саме: князь Всеволод заложив фундамент під церкву св. Андрея і вибудував при ній монастир для своєї доні Янки, де вона стала монахиною і заложила школу для молодих дівчат. З цього часу славна також монахиня з княжого роду Евпраксія—доня кн. Всеволода, що вступила в монастир 1109 р., де й померла. На її гробі побудовано “божницю”-каплицю.

А й самі князі, звичайно на старість вступали в монастир, приймали монашу рясу і вмирили, як монахи. Так, напр., зробив князь Святослав Чернігівський (Святоха) в р. 1106; так само зробив Святослав III в р. 1194; так само поступив і князь Всеволод, син Мстислава II, в р. 1195. А князь Давид Смоленський побудував у Смоленську монастир Бориса і Гліба, куди казав себе перед смертю, в р. 1187, занести і там по трьох днях помер, прийнявши монашу рясу. Рівночасно, його жінка вступила в жіночий монастир.

В тім самім Смоленську пізніше княгиня Марія, жінка Всеволода III, по 8 роках хвороби казала себе занести до монастиря і там умерла, як монахиня в р. 1206. Князь Давид Муромський перед смертю, в році 1228, приймив “велику монашу схиму,” як і князь Володимир Переяславський, син Всеволода III, перед смертю, в році 1229 приймив монашу рясу.

Отже, коли самі князі мали в такій по-

шані монаший стан, то за їх прикладом ішли і їхні піддані. Тому й число монастирів на українських землях у княжій добі найбільше. Вони процвітали по всіх землях України; і в осередку України в Києві під проводом Печерського монастиря, і на східних землях в Новгороді — Рождественський та Святоюрський, і на півдні в Тьмутарокані, і напівночі в Смоленську, і на заході у Володимирі Волинським, і в Галичі, в Плісненську, Синевідську, в Перемишлі та в Лаврові.

Цей розвій монашого життя в українській Церкві в перших її століттях є, найперше, доказом християнської зрілости, запалу, духовного життя народу. Бо ті, що змагають до християнської досконалости, є мірилом релігійного життя народу, його духовного рівня.

Подруге, монаший стан віддавав великі услуги тодішній українській Церкві. Він у першу чергу давав гідних осіб на найвідповідальніші становища церковні, на перших українських митрополитів і єпископів.

Далі, монаший стан тодішньої Церкви значно причинявся до того, щоб ухристиянізувати життя, побут, звичаї українського народу, що був вийшов із поганського покоління.

Однак, не менший контрибут українського монашества і для української культури. Монахи провадили школи. Перші літературні пам'ятки маємо від монахів. І цілу історію нашого народу перших століть їм завдячуємо. Українські літописи, з яких

довідуємося про ранню історію нашого народу, це діло монаших рук. Від київопечерського монаха Нікона маємо перший український літопис до 1039 р., а від монахів того самого монастиря маємо його продовження до 1073 р. та далі продовження т. з. Початковий Звіт від 1093 до 1095 року. Так само, найславніший твір про історію нашого народу з тодішнього часу “Повість временних літ” маємо від київопечерського монаха Нестора, який почав її писати вже як 60-літний монах в р. 1112.

Такі літописи провадив кожний монастир, звідси й до сьогодні нам лишилися вони, як дорогі пам'ятки, що передали нам найперше—історію даного монастиря, а з нею загалом і події українського народу. Звідси повстали й дорогоцінні пам'ятки, літописи, що є цінним і єдиним матеріалом до історії, літератури, тощо, як, напр., чотири літописи Новгородські, літопис Лаврентіївський, Іпатіївський, Софійський, Псковський, Троїцький, Твердський, Сіменовський і інші.

Та й на життя політичне монахи в перших століттях української християнської історії мали свій вплив. Їх і в справах політичних нераз радилися князі. Монахи нераз були посередниками в поладженні братніх міжусобиць поміж князями. Так, напр., св. Теодосій Печерський в міжусобиці між Святославом і Ізяславом мав відвагу навіть прилюдно перед іншими князями скартати Святослава за те, що він прогнав з київського трону свого старшого

брата Ізяслава, що він: “не по закону зайняв трон, прогнавши батька собі і старшого брата.” Монахів уживають князі до високих місій, як напр. король Данило вислав ігумена Григорія до Римського Папи до Ліону і Риму.

Однак, цей розвій і діяльність українських монастирів слабне з XIII століттям.

Занепад

Удар, який завдали українському народові руїницькі наїзди монголів відбився відемно й на українському монашому житті. При тім, нові і виразні впливи православної Візантії ослабили первісного духа монашества, до якого з бігом часу щораз більше почав вдиратись занепад, аж дійшло до остаточної руїни, з якої вихід, вкінці, побачили можливий тільки через Рим—через унію нашої Церкви з Апостольською Столицею. Обіймаємо тут загальним поглядом три століття від монгольських нападів аж до Берестейської Унії.

Справді, за цей довгий період були поодинокі змагання піднестись, двигнутись з руїни, але відродження прийшло щойно з загальним підйомом української Церкви.

В монгольських нападах багато монастирів було зруйновано. Одні вже не двигнулись, інші відбудовано, як напр., в р. 1470, відновлено Києво-Печерську Лавру, що кількома наворотами була зруйнована.

За той час заходять також в монашім устрої деякі зміни. В тому часі царгород-

ський патріарх взяв деякі українські монастирі під свою опіку, виймаючи їх із під влади місцевого українського єпископа. Звідси т. з. ставропігіяльні монастирі, як напр. Києво-Печерський, Супрасльський, Почаївський, Крехівський, Львівський св. Онуфрія.

Коли українські землі перейшли під панування литовських князів, тоді ці землі задержали далі устрій монастирів, який був за українських князів, бо українська культура, як вища від литовської, стала для них зразком.

Від XV століття під польським пануванням зайшла зміна щодо зовнішньої залежності монастирів від фундаторів і патронів. Польський король і пани перейняли в своє посідання українські монастирі і узалежнили їх від себе на лад західних патронів.

Однак, назагал в цій добі гасне первісний блиск і нашої Церкви і монашого життя зокрема. Цей занепад походив із різних причин. Найперше, тоді панувала симонія, цебто—купно за гроші достоїнств і урядів церковних, монастирських. Рівнож, життя монаше не завсіди було бездоганне. Та найважливіше—причина всьому була темнота.

Правда, ідеальніші особистості старались протидіяти тому упадкові, чи то поодинокі, чи збірні, як нпр. синод Володимирський 1274 і Виленський місцевий 1509 року гостро виступили проти симонії.

Є в тому часі і гарні змагання, і куль-

Генеральна Капітула О.О. Василіян в 1931 р., на якій вибрано першого по великій реформі Архимандрита Чина, Впр. о. Діонісія Ткачука ЧСВВ.

турні досяги, як ось—з появою друкарської штуки в Україні деякі монастирі стали розсадниками друкованого слова. Від них маємо такі дорогі пам'ятки, як дворецько-пересопницьку Євангелію, що її видав Григорій архимандрит в 1556 р.

Ренесанс—Унія

Отож, Берестейська Унія української Церкви з Апостольською Столицею заключена в р. 1595/6 була впливом потреби, обставин української Церкви, її занепаду під кожним оглядом. Вона в загальнім і остаточнім висліді принесла добро і славу українському народові. Однак, її вага—вартість не була відразу всім зрозуміла. Мало того—більша частина провідної верстви і простого народу поставилася вороже проти Унії. Треба було довголітньої праці, щоб переломити супротивний опір і змінити всенародній погляд на справу Унії. В протиставленні до цього опору, до переміни всенародньої opinii треба було оглянутись за відповідним засобом, знайти успішний підхід до осягнення цих двох цілей. І це була журба перших провідників Унії.

Вже митрополит Іпатій Потій старався знайти відповідний засіб, а саме—став творити між уніятами церковні брацтва. Бо серед незєдинених осередком опору, де збиралася еліта українського і білоруського народу, були церковні брацтва, з яких деякі були ставропігіяльні, цебто—незалежні від

місцевого єпископа, а підчинені самому царгородському патріярхові. В занепаді прийшло навіть до того, що брацтва, де членами переважно були світські люди, діставали від патріярха власть контролі над самими єпископами. В справі Унії вони поставилися ворожо проти неї. Отже, заложивши й собі подібні брацтва, митрополит Іпатій Потій скоро побачив, що вони показалися слабими супроти могутніх брацтв православних.

Тому, митрополит Іпатій, а передусім— його наслідник, третій з ряду уніятський митрополит Велямин Рутський звернулися до іншого засобу, до реформи, а згодом і до реорганізації українського монашества.

Святий Йосафат

Віднова монашества у зєдиненій Церкві починається у виленському монастирі на Литві. Вже за митрополита Іпатія Потія вступив до цього монастиря св. Йосафат, а небаром і молодий священник, що вернувся з закордонних студій Велямин Рутський. Обидва ці молоді монахи, з яких перший був ангелом невинности і святости, а другий найбільше освічений між тодішнім уніятським духовенством, стануть згодом найбільшими подвижниками Унії, починаючи свою працю від Василянського Чина.

Вклад св. Йосафата у піднесенню монашого стану, це перш за все духовне життя, що його він впровадив у Василянський Чин. Його провадив Дух св. в окремих

спосіб до власного освячення і до освячення людських душ. І цей напрям він лишив у Василянському Чині, як традицію. Вже у Володимирі Волинським, де народився св. Йосафат в 1580-ім році, у малій тамошній церкві впала іскра з Розп'яття на його серце, як знак внутрішньої його переміни, яке запалила до гарячої любови Бога і Церкви. Це символ цілої постаті св. Йосафата.

Під впливом тієї любови він легко рве всякі, навіть приманливі звязи зо світом і вступає у виленський монастир св. Тройці в 1604 р. Тут віддається зовсім духовному життю. Своім прикладом він притягає других монахів до духовного життя у виленському монастирі і в інших, а пізніше в тому напрямі виховує й нове покоління монахів, як битенський ігумен і магістер новиків (від 1613-го року). Від першої хвилини своєї священничої праці, цебто від року 1609-го, доказ апостольської ревности за спасіння й освячення людських душ і за діло зєдинення Церков. Завершенням його любови Бога і Церкви була його мученича смерть у Витебську 12-го листопада 1623-го року за зєдинення Церков.

Та його роля у Василянському Чині—щойно після його смерти. Він став у Чині завжди живим зразком і вплив запал та дав напрямні новим поколінням, що їх його співтовариш зорганізував у нову фалянгу в боротьбі за Унію.

Діло великого митрополита

Зо смертю митрополита Іпатія Потія, королівську грамоту на митрополичий престіл “всієї Руси” одержав 28 червня 1614 року колишній архимандрит виленської архимандрії св. Тройці, а дотеперішній єпископ-помічник покійного митрополита — Йосиф Велямин Рутський. Цей новий, великий митрополит береться зараз за велике діло. З одної сторони він бачить важке положення Унії, а з другої—спасенну віднову латинської Церкви, зреформованої тридентським собором. Тому, зовсім природно, підпомоги для слабої Унії він шукає у спасенних приписах тридентського собору. Цей собор, що саме тоді був актуальний, бо змагав до реформи католицького життя ослабленого через протестантизм, велику вагу положив на віднову монашого життя. Тому зарядив перш за все його реформу. Його змаганням було: зорганізувати підупалі монастирі західної Церкви в сильну фаляngu. В тій цілі собор приписав, щоб монастирі, які не мали центрального устрою, а з тим—нагляду над собою, злучилися в одну конгрегацію і створили центральний заряд.

За цею спасенною, на ті часи, наукою тридентського собору пішов і митрополит В. Рутський у своїй ідеї скріплення Унії та поширення її на цілу Україну. Тому, всю поміч у тому випадку він бачив,—так само, як тридентський собор—в реформі

монашого життя і в реорганізації монашого устрою.

В Унію перейшли українські монастирі разом із єпископами, що їм підлягали і в такій організації, в якій вони були досі. Цебто:

1) кожний монастир був для себе окремий, незалежний один від одного;

2) монастирем рядив ігумен, а достойнішими монастирями архимандрит;

3) усі монастирі даної дієцезії підлягали у справах церковних єпископові або патріярхові;

4) а в справах економічних залежали частинно і від фундаторів чи ктиторів.

Митрополит Рутський за нормою Тридентського Собору змагає утворити з тих усіх монастирів одну конгрегацію. Що ж він робить? Перш за все, він старається скріпити монастирі в його дієцезіях, цебто у Виленській і митрополичій—Київській. Він закладає нові монастирі, крім виленського св. Тройці, в Мінську, Новгородку, в Битені й Жировицях. Потім їде до Риму й там представляє свій план створення одного згромадження, одної організації з усіх українських монастирів і випрошує у тій цілі у папи Урбана VIII аж 22 місця на західних папських університетах, де молоді ченці могли б набувати належну освіту (в Римі 4, Відні 2, Празі 2, Олумонці 2, Брунсбергу 6, Грацу 6). Бо він бачив, що до зреалізованя такої ідеї у нашій Церкві треба було молодих, учених і до того підготованих монахів, а зо старшими він уже

не міг того виконати. Крім того, він шукає у творах св. Василя приписів спільного монашого життя.

Підпорою й порадиниками у тому були йому і св. Йосафат, що саме дбав про виховання молодих ченців у Вильні й в Битені. і оо. Єзуїти, з яких два від 1616 року зачали провадити Василянський новіціят у Битені.

Дня 20-го липня, 1617 року, скликає В. Рутський ігуменів, Виленського архимандрита св. Йосафата й деяких отців з 5-ьох своїх монастирів, до своїх родинних дібр в Новгородовичах. І там перший промовляє до них і представляє їм, що він хоче зробити. До помочі і поради, собі й молодим отцям, покликав і двох отців Єзуїтів. Це мала бути перша капітула, цебто—собор Василянського Чина.

На цій капітулі найперше ухвалено створити з цих 5-ьох монастирів одну організацію, одне спільне згромадження під назвою Конгрегація св. Тройці Чина св. Василя Великого, тому, що головний між тими п'ятьома монастирями—Виленський був св. Тройці.

Потім, утворено спільний заряд, цебто, митрополитові задержано деякі власти і монахи склали заяву йому підчинитися. А в Чині створено уряд спільного головного настоятеля, що мав зватись прото-архимандрит. Йому мали підлягати усі монастирі, він мав їх щороку візитувати й дбати про спільне добро усіх монастирів. До помочі прото-архимандритові дано 4-ьох

консульторів і одного секретаря. Поодинокими монастирями мали рядити ігумени, назначувані на 4 роки.

Кожних 4 роки монахи мали скликувати подібну, як ця, генеральну капітулу й на ній обговорювати справи, що торкалися добра Чина. Цілий цей устрій був уложений на зразок конституцій оо. Єзуїтів.

Це був скромний початок за почином митрополита Велямина Рутського. Однак, митрополит дав цим новий напрям в монашому житті зєдиненої Церкви—відмінний від теперішнього, який був на сході. Та цього вимагала потреба часу. Так зорганізовані монахи віддадуть зєдиненій Церкві великі услуги.

Досі в нову конгрегацію Василіянського Чина св. Тройці увійшли тільки 5 монастирів з митрополичих дієцезій. В міжчасі св. Йосафат, ставши Полоцьким архієпископом, перший з єпископів привів до цієї конгрегації ще й монастирі своєї дієцезії, цебто з нагоди вже 3-ої василіянської генеральної капітули в Руті, 1623 р., на якій брав участь і сам св. Йосафат, кілька місяців перед своєю мученичею смертю.

Реорганізація монашого устрою, яку почав митрополит Рутський, не могла мати в католицькій Церкві загальне признання, правне існування і запевнення розвою, щойно по затвердженні її Апостольською Столицею. Отже, тепер, коли вже в нову конгрегацію св. Тройці увійшли монастирі двох єрархій зєдиненої Церкви, тоді старається митрополит Рутський дістати таке

потвердження. Тому він звертається до св. Конгрегації для Поширення Віри (Пропаганда), якій тоді підлягала в адміністративних справах зєдинена Церква, і в листі до неї виказує потребу ново-утвореної конгрегації Василянського Чина для скріплення зєдиненої Церкви і до поширення Унії в сусідних провінціях Руських земель. І просить затвердження нового устрою впровадженого у східне монашество з одним провідником прото-архимандритом на чолі, з генеральними капітулами, які могли б укладати собі конституції, і щоб митрополит міг потверджувати їх властю Апостольського Престола.

Св. Конгрегація для Поширення Віри дуже сумлінно розглянула це нове діло у Східній Церкві і поставилась до нього з великою обережністю. Вона, справді, затвердила вже утворену конгрегацію Василянського Чина, заявляючи, що це “дуже відповідне діло,” але інших монастирів зєдиненої Церкви не присилувала прийняти нову організацію, тільки полишила це волі й рішенню самих монахів. Хто хотів вступити чи поодинокю, чи громадою—цілий монастир, міг це зробити, але обовязку не мав. Та й ніхто з єпископів не міг його до того присилувати чи в тому йому перешкодити. Рівночасно, св. Конгрегація дозволила монахам на вибір прото-архимандрита, на скликування генеральної капітули та на укладання на ній конституції Чина, але не дала Апостольської власти митрополитові, щоб він потверджував ці

конституції, тільки їх треба було присилати до Риму.

Ця така обдумана й обережна постанова св. Конгрегації вийшла 4-го жовтня 1624 р. Сім років пізніше папа Урбан VIII, 20-го вересня 1631 р., надав цьому декретові своєї Конгрегації силу “апостольського декрету,” який, по нормам і практиці апостольської столиці, остає назавсіди незмінний.

Отже, митрополит Велямин Рутський дочекався увінчання свого діла. В 1636 р. на генеральній капітулі Василянського Чина у Вильні казав він прочитати і декрет св. Конгрегації з 1624 р. і його потвердження папою Урбаном VIII-им з 1631 р. А в гарячій промові кликав монахів до ревности в Божій службі, до зберігання правил св. Василя і конституцій, які частинно він сам уложив, а частинно монахи доповняли їх на генеральних капітулах; закликав до скромности і не старатися про достоїнства,—хоч і сам В. Рутський вистарався привілей у польського короля Володислава IV, 1635 р., що тільки Василяни від тепер діставатимуть від короля грамоти на всі єпископства зєдиненої Церкви; закликав до послуху митрополитові зєдиненої Церкви, що йому вони мали підлягати силою конституцій.

Це була остання генеральна капітула, в якій брав участь й остання промова, яку виголосив до так чисельно зібраних Василян, митрополит Велямин Рутський. Бо вже на другий рік 1637 р. цей найвизначні-

ший уніятський митрополит “Стовп Церкви —Підпора Унії—Український Атанасій,” як назвав його папа Урбан VIII, пішов, як це він висловив у своєму передсмертному завіщанні, “перед суд Божий, щоб здати рахунок зо всіх слів, думок і діл з 63-ьох років життя.”

В ревності за Унію

Реорганізація монашества, якої доконав митрополит Рутський, мала на цілі витворити з нього для свіжо-зєдиненої української Церкви з Апостольською Столицею передову місію за справу Унії. І справді—в майбутньому мрія великого митрополита здійснилась. Василиянський Чин віддав Унії такі услуги, що з їх признанням не криються і самі противники Унії. Про ролю зорганізованого Василиянського Чина висловлюється історик Петров коротко, називаючи Василиянський Чин “суттю—душею” (квінт-ессенція) Унії. Інший же російський історик таке говорить: “Вже пів століття існувала Унія, а існувала лише заходами і працею Василиян. Кілько бур і зневаг, кілько прикростей мусіла вона перенести, перш за все—в часах Володислава IV і в козацьких війнах. Кілько разів вона почула, що її треба викреслити зі списку правно існуючих релігій, кілько разів, за словами одного польського історика, державна власть вузько обмежена широкими засадами польської конституції мусіла видати на Унію засуд смерти. А однак, увесь

цей тягар важких досвідів перенесли на своїх плечах єдині Василіяни.” (Крачковській.)

Та не має сумніву, що з католицької сторони зустрічаємося з таким самим признанням. Папа Лев XIII дає про це найкраще свідоцтво, стверджуючи факт, що “коли процвітав Василіянський Чин, то процвітала й українська Церква.”

До цього завдання у Василіянському Чині було все скероване: і розгалуження монастирів, і організація, підготовче виховання і місійна праця, школа і видавнича праця.

Хоч Василіянську конгрегацію св. Тройці створено з деяких монастирів зєдиненої Церкви вже з початком XVII століття, то, всетаки, до кінця того ж століття до неї не приступили всі монастирі зєдиненої Церкви. Багато монастирів лишилося поза цією конгрегацією з дотеперішною організацією східною, хоч приймали Унію і підлягали уніятським єпископам. Процес обєднування монастирів або влучування їх у Конгрегацію св. Тройці відбувався дуже поволи. Найскорше, як ми це бачили, вступили і створили конгрегацію св. Тройці монастирі з митрополичої дієцезії. Потім, вступили до неї монастирі дієцезії полоцької за архієпископату св. Йосафата. Пізніше, один за одним приступають інші монастирі з інших дієцезій, наприклад: в році 1636 на генеральній капітулі у Вильні прийнято, або як це було прийнялось називати —інкорпоровано до конгрегації св. Тройці

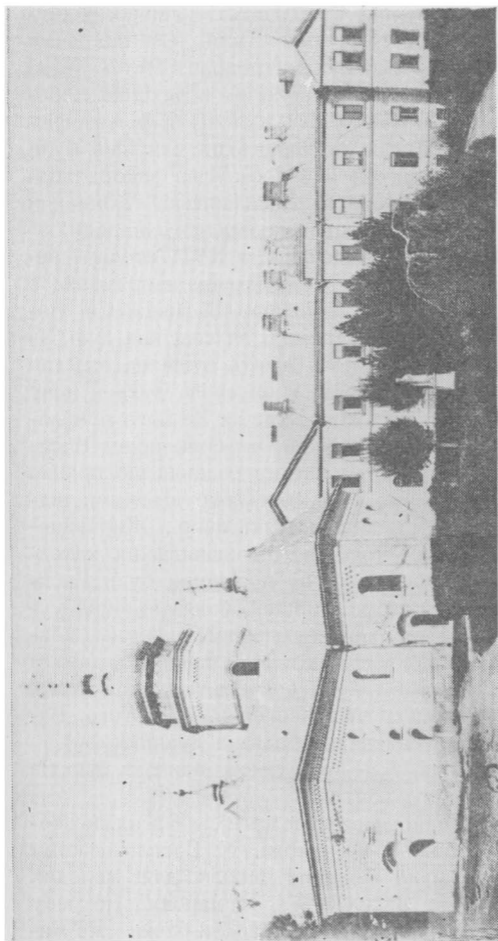
архимандрію дерманську. На капітулі в Битені 1657 р. інкорпоровано монастир любинський, на капітулі жировицькій 1661 р. інкорпоровано монастирі жидочинський і холмський, на капітулі жировицькій 1694 року інкорпоровано монастирі хомський, ушацький і пустинський. Подібно й на інших капітулах інкорпоровано інші монастирі.

За новою організацією на чолі Василіянського Чина стояв прото-архимандрит, цебто—перший між архимандритами або настоятелями поодиноких монастирів. Цей уряд прото-архимандрита через пів століття, цебто від 1617 до 1675 виконували не звичайні ченці, але самі митрополити зєднаної Церкви. Перший прото-архимандрит Василіянського Чина був митрополит Рутський, вибраний на першій капітулі 1617 р. Правда, вже на четвертій капітулі 1626 р. в Лавришові цей уряд перейшов на звичайного ченця Рафаїла Корсака. Але цей, ставши по смерті Рутського митрополитом, задержав аж до смерти й уряд прото-архимандрита Чина. Так само й наступних двох митрополитів Антонія Сілаву й Гавриїла Коленду монахи вибрали на свого прото-архимандрита в Чині і цей уряд вони задержали аж до смерти. В міжчасі прото-архимандритом Чина був єпископ Яків Суша, найвизначніша постать в уніятській Церкві. За митрополита Кипріяна Жоховського 1675 р. монахи вибрали собі за прото-архимандрита звичайного монаха Пахомія Огілевича, але вже не до смерти, а

тільки на 4 роки. Від того часу прото-архимандритами Чина є тільки звичайні монахи, а вже ніколи єпископи.

Ці вибори на прото-архимандритів, чи то звичайних монахів чи єпископів, відбувались на генеральних капітулах Чина, у яких брали участь і всі уніятські єпископи під предсідництвом самого митрополита. Деколи був предсідником апостольський нунцій, як напр. на Берестейській Капітулі 1667 р. Так, що такі генеральні капітули були неначе частинним синодом зєдиненої Церкви. Бо на них обговорювано не тільки справи Чина, але за проводом єпископів і справи цілої зєдиненої Церкви. Назагал, у XVII столітті заходила тісна злука між Василіянським Чином і Єрархією. Єпископами могли бути тільки Василіяни, але ці, хоч і винесені на достоїнство єпископів, оставали далі членами Чина. Рівно ж, добра єпископські, то були звичайно Василіянські архимандрії. Тому, єпископи беруть участь у спільних нарадах Чина. З другої сторони й монахи займали майже всі уряди при єпископських куріях. Цей звязок причинявся до скріплення сил у скріпленні й обороні Унії.

Школою духовного життя Василіянських кандидатів був новіціят, що в XVII столітті находився спочатку у Вильні під проводом св. Йосафата, потім у Битені під проводом оо. Єзуїтів, а згодом і самих Василіян. Після новіціяту молодий Василіянський алюмн складав торжественну професію, до якої допускав його прото-архимандрит.

Манастир О.О. Василян у Лаврові, який заложив король Лев Данилович 1292 р.

Потім молоді Василянські клирики відбували свої священні студії. Для них саме й вистарався був митрополит Рутський 22 місяця в папських колегіях в Західній Європі. Від початку XVIII століття філософічні студії для Василянських клириків були в Жировицях, а богословські закордоном. Так підготовлені Василянські священники ставали до праці серед рідного народу.

Діяльність Василян у XVII столітті велась, перш за все, у трьох напрямках: в місіях, школах і видавничій праці. Св. Йосафат своєю ревністю за спасіння душ, за що прозвано його навіть душехватором, дав приклад і напрям, влив свого духа в нову Василянську конгрегацію. За його прикладом місії, проповіді, це поле праці Василян. Кожний монастир сповняв цю працю. Деякі з них стали загально відомими відпустовими місцями, як, напр., Жировицький. Крім того, при єпископських катедрах богослови й проповідники були Василяни і це був один із обов'язків Чина супроти єрархії, зятягнений окремим контрактом заключеним 1686 р., цебто, давати єпископам такого богослова-проповідника, якого вибере собі єпископ. Крім того, Василяни сповняли обов'язки душпастирів по парохіях. І це був також один із пунктів згаданого контракту.

Та найбільше питома місія Василянському Чині—це школа. У Василянському Чині були подвійні школи для молодих монахів Василян і для народу. Потребу школи для зєдиненої Церкви бачив уже ми-

трополит Рутський і тому він вклав багато старання у ту ділянку. Вже 1613 року вистарався Рутський у папи Павла V дозвіл закладати церковні школи у своїй митрополії з привілеями, які мали езуїтські школи. Почин до таких шкіл дали дві колегії заложені 1616 р. в Мінську й Новгородку, які вели Василіяни.

На Василіянській генеральній капітулі в Лавришові 1626 р. під проводом митрополита Рутського постановлено :отворити в Мінську семинар для виховання уніятського білоруського й українського клиру. Василіянський Чин зі своєї сторони обіцяв відкладати на ту ціль восьму частину приходів усіх своїх монастирів, через 4 роки. А на провінціальному синоді зєдиненої Церкви, що відбувся в Кобрині коло Берестя того самого року, Василіянський Чин повторяв приречення сплачувати згадану суму, а крім того віддав на ту ціль і сам Мінський монастир із усіми його добрами, а також обіцяв зараз дати Василіянських професорів до тих предметів, які вимагали знання латинської мови, інші ж професори мали подавати питомцям найконечніші відомості з богословських наук у рідній мові. Провід цього семинаря згаданий синод віддав Василіянському Чинові, а Василіянський прото-архимандрит мав здавати звіт про його ведення перед загальним синодом уніятської Церкви. Після смерти Рутського, Мінським семинарем зайнявся дуже ревно Венедикт Терлецький, провінціал

Василіянського Чина з правами прото-архимандрита (в р. 1656-1661).

Крім згаданого семинаря Василіяни вели й народні школи. Майже при кожному монастирі була Василіянська школа.

Іншим способом чували Василіяни над вихованням рідної молоді, як це одна генеральна капітула їм приписувала, іменно— Лавришівська з р. 1626. Вона наказувала, щоб Василіяни по містах, де наша молодь училась у чужих колегіях, головно езуїтських, мали над нею духовну опіку в рідній мові, щоб до того був у даному монастирі призначений окремих отець.

І ще одну дуже славу колегію для української молоді заклали Василіяни спочатком XVIII століття. На генеральній капітулі, що відбулась у Білій Підляській 1709 р., Василіяни постановили викупити те місце у Володимирі Волинським, де родився св. Йосафат. І на його пам'ятку збудувати там колегію для виховання української молоді. І цей плян переведено в життя: там повстала одна з славніших Василіянських колегій, яку в першу чергу має на думці Святіший Отець папа Пій XII, коли у своїй енцикліці до католицького світу знагоди 350-ліття Унії згадує про Василіянські школи: "Юнакам, дуже часто визначного таланту, подавали вони у своїх школах не тільки високу освіту в гуманістичних і богословських науках, але також разом із тим передавали їм свою солідну чесноту, так, що ці зовсім не уступали вихованкам латинських заведень. Знали це

добре і незєдинені брати, бо немало їх, покинувши дім і батьківщину, радо прибігали до цих наукових осідків, щоб і собі статися учасниками тих розкішних овочів.”

Та не тільки прикладом, живим словом і школою були Василіяни Апостолами Унії, але в потребі вони брались і за перо. Вагу писаного слова в апостолуванні зєдинення зрозумів уже митрополит Іпатій Потій. Його слідами пішов Рутський та, не менше, і ченці з монастиря св. Тройці у Вильні, як Лев Крєвза, Тимотей Симонович і св. Йосафат, які розуміли вагу цього слова і його вживали. Так само інші Василіяни, як Пахомій Оранський, Іван Дубович, Ілля Морховський, Кассіян Сакович беруть участь у полемічній боротьбі писаного слова в XVII столітті.

Замойський Синод

Завершенням місії Василіянського Чина в поширенні зєдинення, здобутком його науки і вислідом праці в ділянці церковної дисципліни через одне століття був Замойський Синод, з р. 1720. Значіння цього синоду для української зєдиненої Церкви в ділянці дисципліни таке, як Тридентського вселенського Собору для цілої католицької Церкви. Бо саме приписи Тридентського Собору до зєдиненої Церкви примінив Замойський Синод.

Душею цього синоду, що впорядкував дисципліну, дав правний вираз і ясне обличчя нашій Церкві, був митрополит Лев

Кишка, вихованок Василянського Чина, як і інші єпископи й учені богослови, що брали участь в укладі Замойського Синоду.

Митрополит Лев Кишка являється при кінці XVII століття не тільки, як визначний церковний діяч, але й як противник денаціоналізації Західної України під польською владою. Народився він 1668 р., замолоду вступив до Василянського Чина, відбув свої богословські студії в Римі, а потім у Чині, був двічі вибраний на протоархимандрита, 1703 р. на протяг 4-ьох років і 1709. Цим другим разом своєї чотирилітки на цьому уряді не докінчив, бо вже 1711 р. став володимирсько-луцьким єпископом, а згодом 1714 р. був вибраний на митрополита "всієї Русі." Найбільшим його монументом є саме згаданий Замойський Синод. Цей синод був не тільки природною вимогою зєдиненої Церкви, але й виразником її сили й розвою. Саме минало 20 років, коли, около 1700 р., до зєдиненої Церкви прилучилися три нові досі незєдинені дієцезії, львівська, перемиська і луцька. Перша під проводом єпископа Йосифа Шумлянського (1700), а друга під проводом єпископа Іннокентія Винницького (1699), третя під проводом Діонісія Жабокрицького (1702). Цей синод мав надати зєдиненій Церкві один вираз, спільну, однакову дисципліну для різних дієцезій, що мали досі ріжнородну форму управи.

В упорядкуванні загально церковної дисципліни зєдиненої Церкви Замойський Си-

нод не поминув і монашого стану. Як ми бачили вище — створена митрополитом Конгрегація св. Тройці не обняла собою ні зараз, ані до кінця XVII століття усіх монастирів уніятської Церкви. Багато було ще монастирів і в дієцезіях білоруських, що вже давно приступили до Унії, а само собою зрозуміле, що і в дієцезіях новозе-динених майже всі монастирі були управ-лювані по давній східній дисципліні, цебто —були між собою незалежні, але кожен у себе мав власну управу залежну тільки і безпосередньо від місцевого єпископа.

Замойський Синод приказав, щоб манастирі усіх цих дієцезій, що не були інкор-поровані до конгрегації св. Тройці, тепер злучилися і створили нову конгрегацію під проводом окремого прото-архиман-дрита.

Силою цього синодального розпоряджен-ня митрополит Лев Кишка в р. 1727, 26-го травня, скликав єпископів і деяких архи-мандритів згаданих монастирів до Дубна, на Волині, щоб створити нову Василіян-ську конгрегацію. Але цим разом його зма-гання не увінчались успіхом. Небаром ми-трополит Лев Кишка помер, 1729 р., поли-шаючи по собі пам'ять про великі заслуги для зєдиненої Церкви.

Почате ним діло обєднання монастирів відновив його наслідник митрополит Ата-насій Шептицький, але щойно за 10 років. В 1739 р. 25-го серпня скликав він, подіб-но як і його попередник, капітулу до Льво-ва, в яку увійшли єпископи, архимандрити

й ігумени згаданих монастирів, а також заряд конгрегації св. Тройці. По думці За-
мойського Синоду створено окрему кон-
грегацію під назвою “Покрова Матері Бо-
жої,” а коротко її називали “Руською,”
в протиставленні до давньої, що її називали
“Литовською.”

Чотири роки проіснували так оці дві
окремі Василянські конгрегації під прово-
дом двох прото-архимандритів, які, однак,
вже на згаданій капітулі у Львові постано-
вили собі змагати до повного об'єднання,
не порушуючи прав ніоднієї з цих двох
конгрегацій.

Золота доба

Під керуванням найбільшого правника
католицької Церкви, найбільше ученого
зпоміж папів, Проспера Лаврентія Лямбер-
тіні—папи Венедикта XIV (1740-758), роз-
вивається в Україні Василянський Чин у
XVIII столітті. Це й є ота золота доба
Василянського Чина в Українській Цер-
кві. На всіх ділянках досягає він тоді вер-
шка свого розвою. Головним чинником то-
го розвою було: ЗАГАЛЬНЕ ОБЕДНАН-
НЯ ВСІХ МОНАСТИРІВ ЗЄДИНЕНОЇ
ЦЕРКВИ У ВАСИЛЯНСЬКОМУ ЧИНІ ПІД
ПРОВОДОМ ОДНОГО ПРОТО-АРХИ-
МАНДРИТА. Цього об'єднання доконав са-
ме згаданий папа Венедикт XIV, який за
час свого понтифікату видав кілька обе-
мистих “декреталіїв” — листів — розпоря-
джень, що ними впорядкував унутрішній і

зовнішній устрій Василиянського Чина.

Після того, коли решта українських монастирів утворила нову конгрегацію Василиянського Чина, так звану Руську, на Львівській капітулі 1739 р., тоді зараз таки на тій самій капітулі уложено для неї конституції. Вони не були дуже відмінні від конституцій литовської конгрегації, але всетаки потребували potwierдження від Апостольської Столиці. При перевірці цих конституцій у Римі виринуло найперше засадниче питання: чи може ця нова конгрегація існувати як самостійна, чи підчинити її литовській конгрегації, або чи з обидвох не зробити б одну, велику конгрегацію, з двома окремими провінціями? Важна це була справа з огляду на велике значіння Василиянського Чина у зєдиненій Церкві. Тому, аж три роки розважували над нею в Римі. В міжчасі обидві конгрегації висилали до Риму своїх відпоручників, які мали давати відповідні вияснення.

Щойно в 1742 р., першого травня, на засіданні всіх кардиналів у приявності самого св. Отця Венедикта XIV вирішено цю справу так, що обидві ці конгрегації створять одну спільну конгрегацію під проводом одного прото-архимандрита. Проте, обидві конгрегації задержаться, як окремі провінції одного Чина. Нунцієві апостольському у Варшаві доручено, щоб він скликав генеральну капітулу обидвох конгрегацій і сам на ній був.

Апостольський Нунцій Фабрицій Сорбельоні скликав капітулу ерархів і представ-

ників усіх монахів до Дубна, на Волині, на день 26-го травня 1743 р. На капітулу приїхав митрополит Атанасій Шептицький, 4 єпископи, настоятелі й відпоручники ма-настирів обидвох конгрегацій, з литовської в числі 72, а з руської 167. Предсідником капітули був митрополит, а нунцій у своїому заступстві вислав аудитора нунціатури Юрія М. Ляскаріса, титулярного єпископа Зенополітанського.

Згідно з наказом декрету св. Конгрегації для Поширення Віри, затвердженим папою Венедиктом XIV, на згаданій капітулі перш за все створено з двох конгрегацій одну, з двома провінціями. Вибрано одного спільного архимандрита цілого Василіянського Чина Полікарпа Мігуневича з литовської провінції на 4 роки. Вкінці, уложено нарис конституцій Чина. Зараз же безпосередньо, поодинокі провінції вибрали свій заряд—провінціональний. Акти капітулярні вислав нунцій до Риму; там ще раз розглянено цю справу й папа Венедикт XIV видав із тої нагоди обширний лист “Декреталію” до цілого Василіянського Чина, що зачинався словами “Інтер плюрес”, в р. 1744. Там затвердив папа цю так уложену злуку в один Василіянський Чин із двома провінціями, які задержали на далі свої назви. Потвердив вибір прото-архимандрита, а конституції частинно затвердив, а частинно змінив і додав свої декрети.

Був це осяг незвичайної ваги, не тільки для Василіянського Чина, але й для цілої єдиненої Церкви. Саме цим осягом поча-

лась золота доба Василянського Чина і Зєдиненої Церкви у XVIII столітті.

З хвилиною обеднання всіх монастирів зєдиненої Церкви 1743 р. Василянський Чин зорганізований під кермою одного прото-архимандрита територіяльно—сіткою монастирів, охопив майже цілу Білорусь і майже ціле Правобережжя України, аж по Карпати. Такий великий простір вимагав, для легшої адміністрації, поділу Чина на більше провінцій, які, однак, залежали б від одного центрального заряду прото-архимандрита. Крім того, такого поділу вимагали ще й тодішні політичні обставини. Разом із першим поділом Польщі, 1772 р., Василянський Чин підпав під 3 політичні влади—польську, австрійську й російську. Отож, заходили труднощі для заряду Чина, що находився під одною політичною владою, у виконанні своєї влади супроти монастирів, які підпали політично під іншу владу. Однак, і без огляду на політичні обставини, Василянський Чин був тоді в силі створити стільки провінцій. Зо звітів Апостольського Нунція, які він давав до Риму в р. 1774, з причини на задуманий цей поділ Чина ще на Берестейській капітулі, 1772 р., довідуємося, що Василянський Чин числив тоді 144 монастирі, а в них було 1225 монахів; в тому числі 944 священників, 190 клириків і 91 братів.

Тому, в р. 1780 на генеральній капітулі в Тороканях поділено цілий Чин на чотири провінції, давню литовську—на литовську

і білоруську, а давню руську—на галицьку і польську.

Цілим Чином заряджував один прото-архимандрит вибраний, по черзі, з іншої провінції. Спочатку вибирали його на 4 роки, а від 1751 р. на 8 років. Перший із них, Полікарп Мігуневич, походив із литовської провінції. По докінченню свого уряду став він смоленським архієпископом. Другий, Іпатій Білинський, з руської провінції був двічі вибраний на цей уряд. Третій, Гераклій Лісанський, з литовської провінції був перший вибраний на 8 років. Потім став він смоленським архієпископом. Четвертий, Йосиф Моргулец, через передчасну смерть не докінчив свого уряду. П'ятий, Порфир Скарбек-Важинський, найвизначніший прото-архимандрит тої доби, був вибраний двічі на цей уряд. Задля своєї визначної чесноти і культури мав він великий вплив не тільки в Чині та зєдиненій Церкві, але й в Апостольській Столиці. Другої вісімлітки на тім уряді не докінчив, бо став Холмським єпископом. Шостий і останній, Юст Гусаковський, був вибраний вже під Росією, але свого уряду не докінчив, бо царська влада 1804 року знесла його назавсїди. Також двох генеральних вікаріїв дістали від папи титул прото-архимандритів, Максиміліян Вільчинський і Атанасій Фальковський.

Від р. 1751 прото-архимандрити за час свого уряду мали право носити архимандричі відзнаки, цебто—мітру, жезл, хрест, перстень і мантию. На їх резиденцію були

призначені два монастирі: як прото-архимандрит був із литовської провінції, то резидував у Тороканях, а як із руської, то в Почаєві.

Прото-архимандричій владі підлягали монахи усіх провінцій, які були від нього залежні навіть у номінації на вищі становища, як єпископські й архимандричі. І у виборі українського митрополита брали участь прото-архимандрити. Їх вибрано на генеральній капітулі, на якій завсіди був предсідником митрополит зєдиненої Церкви; перед ним ново-вибраний прото-архимандрит складав присягу.

Лише генеральні капітули мали в Чині владу укладати закони для цілого Чину. І саме усі капітули цього періоду, крім вибору прото-архимандрита й його помічників, займалися укладом монаших конституцій. Місце на ці капітули було назначене на пограниччі провінцій, цебто—в Берестю Литовськїм або в Білій Підляській. Таких капітул було вісім.

Так, як цілим Чином рядив прото-архимандрит, так провінціями рядили протоігумени, що підлягали прото-архимандритові. Поодинокими монастирями рядили архимандрити й ігумени. Ріжниця між одними й другими була така, що архимандрити були до смерти і їх благословив митрополит. Вони мали право носити архимандричі відзнаки. У тому періоді було їх тільки п'ятнадцять. Ігумени були звичайні настоятелі монастирів назначувані на 4 ро-

ки. В Римі репрезентантом Василянського Чина був генеральний прокуратор.

Кожна провінція мала свій новіціят, а також свої студії. Фільозофічні студії були в Теробовлі, Замості, Загайцях, Холмі, Вітебську, Володимирі й в Жировицях. Богословські студії були в папських колегіях: в Римі в колегії Пропаганди і в грецькій колегії св. Атанасія; також в Брунсбергу й у Вильні. В цій останній колегії професори були Василяни. Крім того, мали ще свої приватні богословські студії у Львові при св. Юрі, в Лаврові, в Камінці Подільському й у Полоцьку.

Василянський прото-архимандрит мав право надавати папський докторат з фільозофії або теології тим Василянам, що вчили ті предмети через 6 років. Після студій ішли до праці місійної, парафіяльної, професорської. Ніхто не міг зайняти вищого уряду в Чині, ані дістати номінації на якесь церковне достоїнство, хто після студій не відбув ще 6-річної праці в Чині на якимсь із згаданих становищ.

Розпоряджаючи таким великим числом добре підготованих священників-монахів із відповідною освітою, Василянський Чин розвиває свою діяльність на всіх ділянках церковного життя. Василяни працюють як місіонарі, як виховники—учителі, як парохі, як помічники єпископів, як письменники й видавці.

Успіх Василянських місій у тому періоді є наглядний. Українська зєдинена Церква при кінці XVIII століття нараховувала

около 11 мільйонів вірних від правого берега Дніпра аж по Карпати. Не має сумніву, що велику частину у праці над зєдиненням вклали Василіяни через свої місії й школи.

Місійна праця з того часу має свій окремий полет. Місіонарів вибирають, вишколюють і творять із них окремий стан у Чині. Від місіонарів жадали не тільки природних даних, але й відповідного богословського підготування.

Є питома тактика і метода переведення місій. Улаштувано місії коротші й довші; деякі місії тривали цілий місяць. З того часу є теж окремі збірки Василіянських місійних проповідей. Бо обовязком кожного місіонаря було списувати свої проповіді й підчас щорічної візитації предкладати їх протоігуменові. Кращі збірки зберігано в провінціальному архіві.

Однак, з того часу Василіяни найбільше вславились своїми школами, в чому вони дорівнювали польським ОО. Єзуїтам і Піярам. Коли в 1773 р. знесено Чин ОО. Єзуїтів, то Василіяни були в силі перебрати їхні школи; між цими—славну колегію в Острозі.

Важніші Василіянські колегії для української молоді були тоді в Умані, в Гощі коло Луцька, в Любарі, в Шаргороді коло Камянца Подільського та, найславніша, у Володимирі Волинськїм, куди приїжджали і з закордону.

Крім того, обовязком кожної архимандрії було: отворити школи для синів зубожілих шляхотних українських родин, або

їх удержувати у тих школах. Така, нпр., школа була в монастирі Малейовському коло Камянця Подільського.

Ще й видавнича праця у Василіянським Чині тоді процвітає. Головним видавничим осередком у 18 столітті був у Василіянському Чині почаївський монастир. Другим таким осередком на Білій Русі була супрасльська архимандрія. Відома теж друкарня в унівській архимандрії коло Львова.

Видають Василіяни різного рода книжки і в різних мовах; з богослужебних книг видали повний склад мінеї, для народу найбільшу досі збірку церковних пісень т.з. “Богогласник” 1790 р.

На науковому полі працювали теж визначні Василіянські учені, як напр., Гнат Стебельський, Самуїл Новіцький, Гнат Кульчинський. Цей останній написав історію української Церкви та життя Василіянських Святих.

У нутрі Чина Василіяни плекали внутрішнє життя, головно багато пильности вкладали у належну відправу спільної молитви в хорі. Чудова східня літургія, на якій виховався св. Йосафат, остала й у Василіянському Чині могутнім засобом до його діяльности на зовні. Багато монастирів були віддані перш за все цій молитві, де монахи через більшу частину дня відправляли хор у церкві. Звідси й пильність василіянських видавництв у виданні богослужебних книг.

Дбали теж Василіяни про поширення

культу Божого серед вірних. Звідси їх старання про величаві храми Божі, що остали нам, як дорогі пам'ятки того століття, як напр., чудовий барок—церква Успення Матері Божої в Почаєві, св. Юр у Львові, могутні забудування і церкви жировицького монастиря з чудотворним образом Матери Божої. Не диво, що народ радо спішив до відпустових Василиянських місць, що з них головні були на півдні Почаїв, а на півночі Жировиці. Пропамятна історична хвилина коронації чудотворного образу Матері Божої в Почаєві в р. 1773, що її доконав єпископ Максиміліян Рилло.

Під царськими указами

Під кінець 18 століття більша частина українських земель попала під владу Росії, а з ними і більшість Василиянських монастирів. Бо після 3-тього розбору Польщі, 1795 р., аж три провінції Василиянського Чина знайшлись в границях російської імперії, а одна тільки, галицька, припала Австрії.

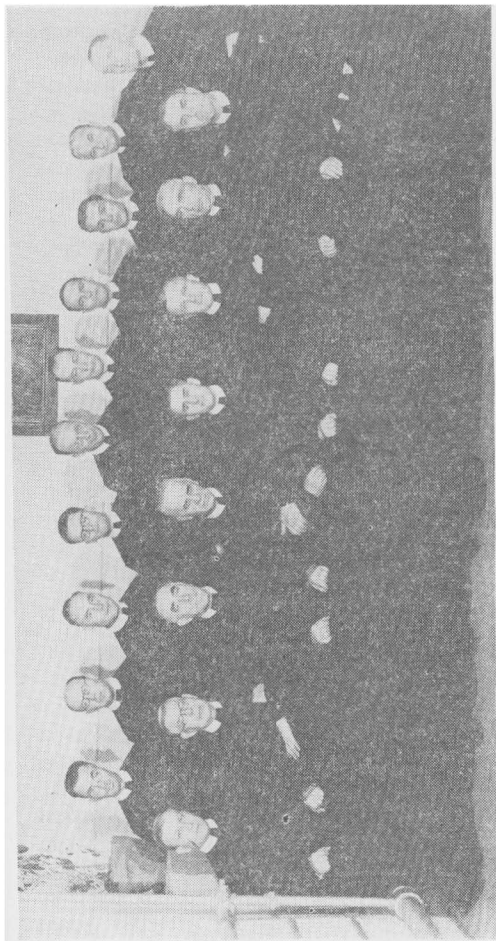
У Росії царат намагався всіма засобами зеднати українські землі “з загальною сім'єю корінних російських губерній.” Тій цілі мало все служити. Як знаряддя до русифікації мала служити також і православна Церква, яку підчинено під керівництво політичної влади. Та не було там місця для української зєдиненої Церкви. То й мусіла вона найбільше витерпіти з українського громадянства, аж до загину.

Одначе, в зєдинєній Церкві існував Василянський Чин, що по російській концепції був “квінт-єссенцією” Зєдинєння. Тому, найперше, треба було його знищити. Так і сталось. Разом із цілою зєдиєною Церквою, нищено поступєнно й Василянський Чин. А тому, що на зовні він був сильний своєю організацією, то від організації й почали.

Вже Катєрина II своїми указами з 1772-1795, рєдукуючи українську, уніятську єрархію підчинєнням двох дієцєзій, Берєстейської і Луцької, Полоцькому архієпископові, — цьому самому архієпископові підчинила також усіх монахів і монастирї Василянські. Відклик від архієпископа назначила до цивільного уряду “Колєгії Справєдливості для справ Латвії, Єстонії, і Фінляндії.” Ця централізація і підчинєння церковних справ цивільній владі, мали тільки улегшити вгляд цивільної влади в церковну організацію. Самозрозуміле, що виконне визнання всякої церковної влади, що знаходилась поза кордонами московської імперії, було суворо заборонєне, а зокрема було заборонєно приймати і проголошувати папські листи без царського уповноважнєння.

Отже, практично у Василянському Чині, як і в латинських Чинах, знесєно в Росії централієні уряди і провінціалієні, як у Василянському Чині, і генєральний.

За царя Павла I, сина Катєрини II, полегшало в Росії й українській Церкві і Василянському Чиніві. Спершу указом з

Капітула О.О. Василян Американсько-Канадійської Провінції в Мондері, 1945 р.

1798 р. дозволив він відновити другі дві українські дієцезії, а митрополита Ростоцького, якому Катерина дозволила перебувати тільки в Москві або в Римі, звільнив з цього карцеру. Так само привернув монахам свободу заряду згідно з їхніми конституціями, покликуючись навіть на тридентський собор щодо відношення монахів до єпископів. Тому й у Василянському Чині зараз з 1800 р. давний генеральний вікарій з титулом прото-архимандрита Атанасій Фальковський знову зайняв свій уряд і, за дозволом Колегії Справедливості, скликав генеральну капітулу Чина до Тороканів на рік 1802, що мала бути під Росією вже остання.

Бо, в міжчасі, вбито Павла I, а за його наслідника Александра I знову починається нагінка на зєдинену Церкву, а в ній і на Василянський Чин. Вибору прото-архимандрита Юста Гусаковського, доконаного на тороканській капітулі, російський сенат не то, що не затвердив, але ще відкинув правне існування такого уряду в московській імперії, а царський указ з 1804 року зніс його на завсіди.

У нищенні Василянської організації ще далі посунувсь цар Микола I. Він вже виразно змагав до знищення Унії в Україні. Тому, в першу чергу нищив до решти Василянську організацію. Найперше, указами з 1828 р. створив окрему Колегію для греко-уніятів, щоб, відділюючи їх від римокатоликів, більше ослабити одних і других. Потім, хитро провадив до знесення уряду

провінціалів у Чині. Бо для єпископів, що з них деякі вже приготовляли перехід на православє (Семашко, Зубко, Лужинський), потворив єпархіяльні консисторії, яким мали підлягати і провінціали Чина.

До цих консисторій за другим указом з того самого року мали увійти й представники Чина. Та цей указ був тільки містком до третього, з 1832 р., в якому цар ось так розумував: якщо Василяни мають своїх представників при єпископських консисторіях, то їм уже не треба провінціалів — і зніс цей уряд назавсіди.

Тепер остались Василянські монастирі без злуки між собою. Вони вже не представляли такої сили, як колись, зорганізовані в одну передову фалянгу. Коли знищено Василянську організацію, тоді царський уряд намагавсь уже з повною силою знищити цілковито Унію в Україні. Ця сумна хвилина українського народу сповнилась в 1839 р., коли то зєдинена досі з Апостольською Столицею українська Церква під проводом своїх єпископів урядово піддалась під владу московського патріярха.

Нею й починається мартирольогія українських Василян. Одних із них царський уряд казав позамикати в означених монастирях, де вони в голоді, деякі позаковувані в кайдани, докінчили своє геройське життя в келії; інших повивозили на Сибір, а більшість мусіла переносити недолю життя позбавлені удержання.

Переслідування Василян російським царом засягнуло й їхніх пять монастирів,

що остали на деякий час на Холмщині. Повставлений над ними в 1838 р. Василянський провінціал Домбровський мусів небаром, 1841 р., утікати поза кордони імперії й опинився аж у Римі. Згодом, в 1864 р., російський уряд замкнув і чотири з тих монастирів, а остався на деякий час тільки один у Варшаві.

В Австрії

Коли Росія нищила Унію, нищила Василян,—тоді горстка цих останніх захова-лась під Австрією в Галичині. Вже з першим розбором Польщі в 1772 р., Австрії припала Галичина, а в ній частина монастирів руської Василянської провінції. В передбаченні, що через цей поділ не буде можлива комунікація заряду Чина з цими монастирями, на генеральній капітулі в Тороканях, 1780 р., створено з цих монастирів окрему провінцію Галицьку, під назвою Святого Спасителя. Було це за Марії Тереси, яка не вмшувалась у справи Чина, а навпаки—дозволяла навіть на комунікацію Галицької провінції з іншими, що були під Росією чи в Польському Королівстві.

Але її син Йосиф II видав багато декретів, якими змагав упорядкувати на свій лад монаші Чини. Ці декрети примінено й до галицьких Василян. Декрет з 1782 р. вимагав, щоб монастирі даної дієцезії творили окрему провінцію. А тому, що в Галичині були дві дієцезії,—Львівська й Перемиська,—то ж мали бути й дві Василян-

ські провінції. Дійсно в 1783 р. створено ще львівську провінцію св. Онуфрія. Однак, вже в 1785 р. той самий цісар дозволив, щоб у Галичині відновити тільки одну давню Василянську провінцію Св. Спасителя. Також і вибір протоігумена, мав затверджувати місцевий єпископ і адміністративний державний уряд. Крім того, позносив усі монастирі, що не займалися суспільною роботою. З того часу вдерлась у монастирі внутрішня розкладова практика, яку запровадив Йосиф II., цебто—проти монашого обіту вбожества монахи мусіли мати гроші на свої особисті видатки.

Однак, наслідник Йосифа II—Франц I в 1802 р. відкликав попередні декрети і приказав монахам вернутися до первісних їхніх конституцій. Тоді два галицькі єпископи,—перемиський Антоній Ангелович і львівський Николай Скородинський,—зіхалися до села Тверджі, в 1803 р., і уложили Василянам новий спосіб управи. Цю форму управи затвердив і від себе холмський єпископ Порфир Скарбек-Важинський, давній прото-архимандрит Василянського Чина.

За тою “формою управи,” Василяни, хоч творили окрему провінцію в Галичині, з протоігуменом вибираним кожних 6 років, все таки були залежні від місцевого єпископа, який мав затверджувати місцевих настоятелів монастирів. Справді, протоігумен переводив щорічні візитації монастирів, але про все важніше мав повідомляти єпископа.

Хоч Франц I дозволив монахам вернутися до первісних своїх конституцій, то все таки злі наслідки розпоряджень Йосифа II покутували ще довго в монаших Чинах. Тому й остаток Василіянського Чина в Галичині почав з того часу щораз більше занепадати. Що цей упадок був, одначе, загальний у Чинах в Австрії, то видно з того, що Пій IX казав перевести апостольську візитацію всіх монаших Чинів у цьому цісарстві. Цю справу поручив празькому кардиналові Шварценбергові, який на Галичину назначив свого відпоручника Йосифа Гаганцева, уніятського єпископа в Пряшеві. Та це мало помогло. Підірвані в дисципліні монастирі щораз більше підупадали, так, що в 14 Василіянських монастирях у Галичині остало заледви 50 монахів, які стратили надію в майбутність Чина. Але і в тих тяжких часах Василіяни по своїй традиції зуміли ще провадити в Галичині кілька шкіл: в Бучачі, Дрогобичі й Лаврові.

Велика реформа в 1882 році

Василіянський Чин перейшов у XIX столітті велику кризу. На Білій Русі й у правобережній Україні три його провінції знищила Росія, а в Галичині, останню провінцію, Йосиф II знищив найперше морально, а навіть фізично, ослабив її скасуванням численних монастирів. Треба було знайти спосіб рятунку тієї горстки Василіян, що осталась із так гарно розвиненого Чина в

українській Церкві. Тодішній протоігумен галицької Василянської провінції Святого Спаса, архимандрит Климент Сарницький, у порозумінні з львівським ординарієм шукає помічі в тих, у кого її шукали і св. Йосафат і митрополит Велямин Рутський, цебто в Отців Єзуїтів.

Згаданий протоігумен звернувся до папи Льва XIII; почались переговори Апостольської Столиці з віденським цісарським престолом, який згодився на проект реформи галицьких Василян. Тоді папа Лев XIII видав апостольського листа “Сінгуляре президентіум” 1882 р., в якому зарядив, щоб Добромильський монастир віддати до тимчасової повної адміністрації Отцям Єзуїтам. Вони мали там почати вести новіціят, виховувати нове покоління Василян.

Коли це виконано, тоді в Галичині склалась реакція, зірвалась буря протестів під національним кличем, що, мовляв, польські Єзуїти виховують нове покоління Василян у польському дусі—на поляків та змінять український обряд. Однак, Отці Єзуїти вибрали до цієї місії Отців дійсно повних Божого духа, яким ішло тільки про справу Божу, не мішаючи до неї світського, національного елемента. Першим магістром новиків і провідником цієї місії був О. Каспар Щепковскі, Т.І.

Про їхнє правильне ведення й виховання Василянських новиків хутко переконалось і українське громадянство. Коли був приїхав до Добромиля від Ставропігії зі Львова Наумович, то дав потім публично в ча-

сописах допис із признанням, що Отці Єзуїти точно зберігають український обряд і українську мову. Також і під національним оглядом старались ОО. Єзуїти виховати молодих Василиян в українському дусі. Доказом цього є самі їхні перші вихованки новики, сьогодні загально відомі діячі не тільки на церковному, але й національному українському полі, як напр. О. Плятонід Філяс, митрополит Андрій Шептицький, архимандрит Діонисій Ткачук, О. Мелетій Лончина й інші.

Після новіціяту молоді реформовані Василияни відбували свої богословські студії спочатку в ОО. Єзуїтів у Кракові, а потім під проводом тих же ОО. Єзуїтів у своїх монастирях та в закордонних університетах у Римі й Інсбруці.

По Добромилі перебирали молоді реформовані Василияни старі монастирі один за одним. Перший такий перебраний монастир був лаврівський в 1884 р., а останній—гошівський.

ОО. Єзуїти переводили діло реформи аж до хвилини, коли вже самі молоді Василияни стали здібні мати свій власний провід. В тому часі, за старими традиціями Василиян від митрополита В. Рутського й на основі папського листа “Сінгуляре прездіюм,” уложено нові конституції Чина, які одержали остаточну папську апробату в 1906 році. За цими новими конституціями Василияни були вийняті зпід влади місцевих єпископів, а підчинені безпосередньо Апостольській Столиці. В проводі цілого

Чина стоїть Архимандрит (давній протоархимандрит), що має зо своїми дорадниками резидувати в Римі. Чин творить провінції, звичайно в поодиноких краях. Манастирі ведуть ігумени, назначувані на 5 років. Знесено, однак, уряд давних до смертних архимандритів, церковних достойників, що рядили поодинокими манастирями-архимандріями.

Тому, що вкоротці після реформи нові Василіяни творили одну тільки галицьку провінцію, то на першого їхнього настоятеля вибрано не архимандрита, а тільки протоігумена, яким став один із перших новиків реформи—о. Плятонід Філяс, 1903 року. Щойно в 1931 р., коли Чин Василіянський нараховував кілька провінцій, вибрано й головного Василіянського настоятеля, архимандрита, о. Діонісія Ткачука, також одного з перших новиків реформи.

Перші виховники нового Василіянського покоління—ОО. Єзуїти, мужі великої чесноти, о. Каспар Щепковскі, а потім о. Адальберт Бавдіс передали свою традицію й молодим Василіянським магістрам, що ними були митрополит Андрій Шептицький, а згодом о. Діонісій Ткачук. Ці провадили новіціят спочатку в Добромилі, а потім у Крехові. Між їхніми наслідниками на цьому важному уряді в Чині був муж також дуже визначної чесноти, високої культури й витривалости о. Павло Теодорович, що помер під большевицькою окупацією 1945 р.

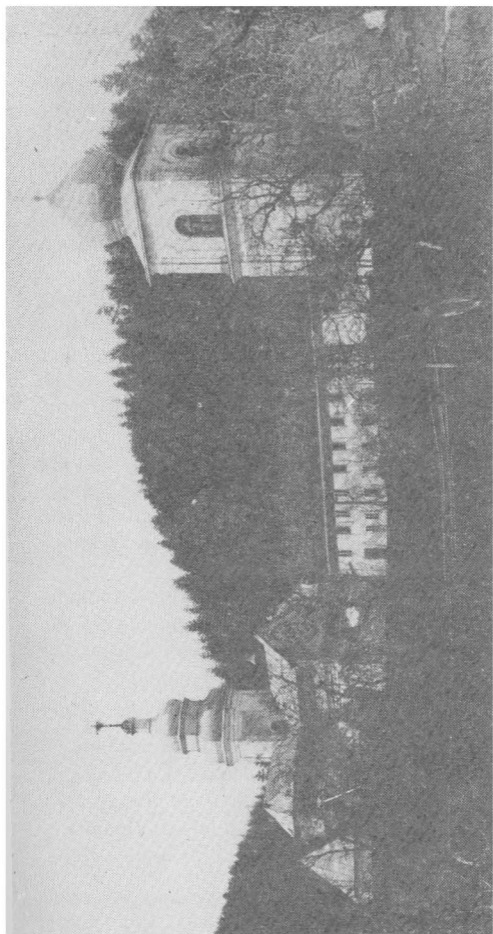
Так виховані молоді Василіяни почали

сповняти своє завдання в українській католицькій Церкві. Найперше вони видали з себе кілька визначних одиниць, що своєю повагою надавали напрям не тільки в Чині, але й у цілій українській Церкві. Зпоміж них згадати б у першу чергу—митрополита А. Шептицького, Преосв. Йосафата Коциловського, о. Плятоніда Філяса, протоігумена Марка Галушинського та протоігумена Анастасія Калиша.

Під таким проводом реформовані Василяни працюють на всіх ділянках церковного життя. Вони є місіонарі, які відновили обличчя духовного життя в Галичині. У своїй душпастирській праці вони звернули увагу головню на часті сповіди й св. причастя та на окремі організації при церквах, як Апостольство Молитви. У василіянських церквах було кого сповідати й причащати. Два Василянські відпустові місця Гошів, де пів року тривав відпуст, і Крехів, на “теплого Миколи,” стягали до себе широкі маси паломників.

Після першої світової війни Василяни провадили дієцезальні семінарі у Львові й Перемишлі і досі провадять папський семінар у Римі. Назагал—важке положення українців під поляками не дозволило й Василянам розвинути своєї питомої традиції—школи. Заледви деякий час існувала Василянська школа в Дрогобичі і, зовсім внутрішня, початкова гімназія в Бучачі.

За те на молодь вони старались мати свій вплив через позашкільні організації. Такою було в першу чергу Марійське То-

Манастир О.О. Василян у Добромилі, де зачалася реформа Чина в 1882 р.

вариство Молоді, що його до нас впровадив і розповсюднув о. Йосафат Маркевич ЧСВВ, а потім провадив о. Іриней Назарко ЧСВВ. В цьому Товаристві гуртувався доріст нашої інтелігенції, а у висліді воно дало де-що нового—гурток свідомих наших інтелігентів-католиків. На західній лад воно уряджувало замкнені реколекції для студентської молоді. Перші такі реколекції були рівночасно в Перемишлі, Львові й Станиславові в 1926 р.

З видань Василянських у Галичині найпопулярніший був журналик “Місіонар,” від 1896 р., а науковий журнал “Записки Чина св. Василя В.” Крім того, важніші публікації з релігійної літератури видали ОО. Філяс, Мартинюк, П. Кисіль, П. Котович, Решетило. На науковому полі працювали ОО. Теодосій Галущинський, теперішній архимандрит Чина, Діонісій Головецький, Йосафат Скрутень, Роман Лукань, Теофіль Коструба.

Цю діяльність ОО. Василян у Галичині завершує тепер їхня мартирологія по тюрмах НКВД й таборах примусової праці.

За українською душею

Українські Василяни щільно звязані з українським народом. Поза Галичиною, вони будять його свідомість на Закарпатті, йдуть за ним на еміграцію до Бразилії, Аргентини, до Канади та Злучених Держав Америки.

I. На Закарпаття Галицькі Василяни

понесли свою реформу в 1921 р. на заклик тамошнього нереформованого протоігумена о. Хоми. Досі закарпатські монастирі ніколи не були в злучі з Василіянськими організаціями, які були на Білій Русі та в Україні.

З Галицьких Василіян над реформою закарпатських монастирів працювали о. Єронім Малицький, о. Полікарп Булик та о. Петро Котович. Над вихованням нового покоління працював у новіціяті в Мукачеві довгі роки о. Гліб Кінах, а між народом місіонарював о. Стефан Решетило. В 1932 році утворено там нову Василіянську провінцію, що її першим протоігуменом став о. П. Булик.

Як у Галичині, так і тут Василіяни розвинули свої місії, чим урятували Закарпаття від поширюваного там православ'я. Збирали народ на відпустових місцях, головню на Чернечій Горі в Мукачеві, куди збігалось з гір ціле Підкарпаття. В Ужгороді провадили, спочатку, інтернат для хлопців, а від 1936 українську клясичну гімназію. Там була теж друкарня, де виходив "Благовістник" та "Місіонар."

Між молодими тамошніми вихованками визначився поет—Василіянин, Зореслав—о. Севастіян Саболь, місіонар і суспільний діяч.

З Закарпаття Василіянську реформу понесли о. Леонтій Долгий до монастирів на Мадярщині (Маріяповч), а о. Атанасій Максим до Румунії. В Румунії Василіяни дуже гарно розвинули пресу і місії.

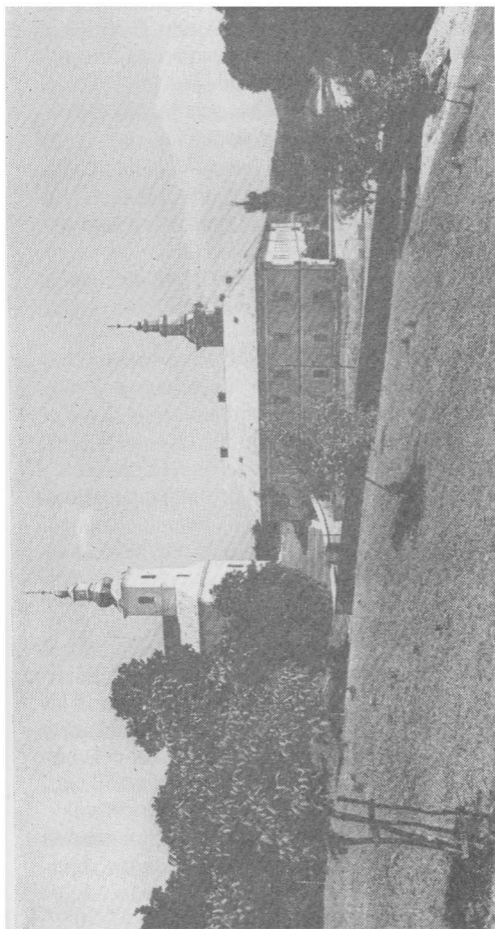
В Югославії була відірвана Василянська місія, де під проводом о. Вішошевіча Василяни провадили єпископський семінар у Загребі.

II. За українськими емігрантами за море найшвидше пішли Василяни до Бразилії й Аргентини, вже 1897 р. Піонерами в цій місії були ОО. Кізима і Турковид. Перший їх осідок був у Прудентополіс у провінції Парана, де й досі є головний Василянський монастир.

Їх місійна праця в духовній обслузі українських кольоній дуже важка. Однак, вони взялись ще спочатку до праці—пляново. Тому, що Галицька матірня провінція не могла дати їм великого числа місіонерів, то вони заклали ювенат, де досі виховують молодих студентів, а з тим завсіди мають і кандидатів на монахів. При скромних своїх силах, вони все таки змогли здобутись і на видавничу працю. Видають “Бразилійського Місіонера” і тижневик “Працю.” Мають свій новіціят і частинно власні студії для монахів. В 1932 р. створено Бразилійську віце-провінцію, яка в 1948 р. стала провінцією.

До Аргентини перший Василянин прийшов із Бразилії в 1909 р., а саме—о. Климент Бжуховський. Згодом, прийшли інші Василяни з Бразилії й заклали там кілька станиць, а більшу поміч дістали щойно від останніх, 1945-50 р., емігрантів із Галичини.

III. Після Бразилії, вибрались Галицькі Василяни за своїм народом і до Канади.

Манастир О.О. Василян—Чернеча Гора—в Мукачеві.

В 1902 р. трьох Василян о. Плятонід Філяс, о. Созонт Дидик і о. Антін Строцький прибули 1 листопада до Едмонтону, що був їх першим осідком.

Праця Василян у Канаді полягала на безнастанній обслузі українських колоній; закладали парохії, будували церкви, а щойно з 1923 р. заклали свій новіціят. Доріст Чина числом дорівнював майже галицькому новіціятові. Центром монашого життя став Мондер, в Альберті, де розвинулося видавництво ("Світло," двотижневик).

Зноміж галицьких Василян—місіонарів назначила Апостольська Столиця двох Ординаріїв для українців католиків у Канаді, Преосвященного Василя Ладику, в 1929 р., а в 1949 Преосвященного Ніля Саварина.

В 1932 р. створено Американсько-Канадійську Провінцію, що її першим протоігуменом став о. Навкратій Крижановський.

IV. Коли в Канаді праця ОО. Василян полягала на великій експанзії—при обслузі численних колоній, то в Америці вона зосередилась біля двох головних Василянських центрів, Нью Йорку і Шікаґа. Парохії в цих містах передав Василянському Чинowi Преосвященний Константин Богачевський контрактом, який затвердила Апостольська Столиця.

З перших Василян, що, після смерті Преосвященного Сотера Ортинського, працювали серед українців-католиків у Америці були: о. Епіфаній Теодорович, від 1926

року, о. Сильвестер Журавецький і о. Андрій Трух, від 1932 р. та від 1933 р. Амвросій Сенишин, теперішній Єпископ-Помічник Преосвященного Константина, і о. Максим Марків. За їх старанням, а головном—цього останнього відомого місіонера, повстали в Америці нові Василянські дома в Гленков, Л. Ай. і в Давсон, Па., що скріплені новим поколінням з Канади і більшою кількістю новоприбулих Отців Василян з Галичини, дали почин і підставу до утворення нової Василянської Провінції в Америці під покровом “Успенія Матери Божої,” 23 липня 1948 р. Її протоігуменом став о. Максим Марків.

Нова провінція має свій новіціят у Давсоні і Василянський семинар у Гленкові.

За старою Василянською традицією американські Василяни розвивають свою працю в душпастирстві, місіях, у вихованні молоді та видавничій праці.

Оце ми перебігли коротко історію Василянського Чина в Україні.

З цього бачимо, що Василянський Чин дійсно тісно звязаний з українською Церквою і народом через увесь час його історії. Він ділив його долю і недолю, тому він українському народові такий рідний, свій, дорогий.

Українському народові давав Василянський Чин від себе те, що мав найцінніше—правду Христову, що її він передавав не

тільки наукою, але і змаганням відбити її в живому образі.

У світлих хвилинах українського народу Василянський Чин і сам розвивався, і вносив свій контрибут для загального розвитку; для ушляхетнення народньої культури через розбудження релігійного життя; для запевнення живучости народу через здорове виховання молодого покоління; для освячення народу через власне освячення—жертву Богові. А все те вже найбільше в найсвітлішій своїй добі, в найкращому періоді української Церкви, в її злуці з Апостольським Престолом. Василянський Чин—це уосібнення Унії. Кожний його клирик звязує себе обітом “вірности Апостольській Столиці”! Бо в Зєдіненні він бачить тільки добро і славу українського народу, як це і справді, історично було у Фльорентійській чи в Берестейській унії, чи попередньо у княжій добі, коли ще роздору не було.

А в тяжких хвилинах українського народу Василянський Чин ділить з ним і ту недолю. Він може терпіти разом з народом за його велику справу.

**
*

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Дорогий Читачу!

Недавно появився друком у Римі великий і на основі невідомих у нас досі документів написаний твір про Василянський Чин. Автором цього твору є молодий Василян, який довгі роки студював у Римі, осягаючи докторат з права. Ним є о. Мелетій Войнар ЧСВВ. І саме цей Василян написав для Вас книжечку про О.О. Василян, яку ми тепер видаємо, як подвійне число за літні місяці “Слово Доброго Пастиря.” Ця книжечка—це великий вклад в історію української католицької Церкви. Заохочуємо кожного, що стрічався чи читав про Василян, прочитати цю книжечку, щоб запізнатися з історією Василянського Чина. Що більше, ми заохочуємо і кличемо до читання і поширювання всіх наших книжечок, які кожного місяця видаємо.

Дотепер появились:

- М. Островерха: Святий Рік 1950
- о. В. Гавліч ЧСВВ: Церква—мій скарб
- о. В. Ваврик ЧСВВ: Комунізм і релігія
- Д-р Григор Лужницький: Забороло Христової Правди
- о. Е. Т. ЧСВВ: Цариця вервиці
- о. І. Назарко: За душу молоді

Просимо Вас, пришліть нам передплату, а головню—заплатіть нам за ті книжечки, які Ви вже від нас одержали.

Річна передплата \$1.50
Одна книжечка ц. 15
(подвійне число ц. 25).

Належність і замовлення шліть на адресу:

REV. VOLODYMYR GAVLICH, OSBM.

Basilian Fathers

Box 231

Glen Cove, L. I., N. Y.

Ціна 25 ц.

“Слово Доброго Пастиря”

Видавництво О.О. Василян
Ню Йорк
22 E. 7th St., New York.

[PRINTED
IN U.S.A.]